

Vekilin Vekalet Verene Karşı Hesap Verme Yükümlülüğü

Necati Şükrü Bayramoğlu*

Öz

Hesap verme yükümlülüğü, tüm iş görme sözleşmelerinde söz konusu olan bir yükümlülüktür. Vekalet sözleşmesine ilişkin hükümler kanunda düzenlenmeyen tüm iş görme sözleşmeleri için uygulanma imkanına sahip olduğu için vekilin hesap verme yükümlülüğü ile ilgili düzenleme önem kazanmaktadır. Hesap verme yükümlülüğü, içerisindeki birçok kapsam ve derecede olmak üzere bilgilendirme, muhasebe tutma, fatura düzenleme yükümlülükleri bulunmaktadır. Hesap verme yükümlülüğünün yerine getirilmesi vekalet sözleşmesinden doğan birçok hak ve yükümlülüğü doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Vekalet veren açısından vekaletin icrasının doğru, gereği gibi yerine getirilip getirilmediğinin kontrolü ve talimat verme hakkının etkin bir şekilde kullanılabilmesi ancak hesap verme yükümlülüğünün doğru bir şekilde yerine getirilmesiyle mümkün olur. Vekilin de özellikle ücret, vekaletin icrası sebebiyle yapmış olduğu giderleri, uğramış olduğu zararların giderilmesini, üstlenmiş olduğu borçlardan kurtarılmasını isteyebilmesi hesap verme yükümlülüğünün yerine getirilmesine bağlıdır. Hesap verme, yerine getirildiği zamanla ilgili olarak iki farklı şekilde yerine getirilmektedir. Bunlardan birisi ara hesap verme olarak adlandırılan vekalet ilişkisinin devam ettiği herhangi bir zamanda yerine getirilen hesap verme; diğeri son hesap verme olarak adlandırılan vekalet ilişkisi sona erdiğinde yerine getirilen hesap vermedir. Hesap verme; doğru, ayrıntılı ve anlaşılır bir şekilde yapılmalıdır. Vekil, hesap verme yükümlülüğünü gereği gibi yerine getirmiş olsa da vekalet vereni yapmış olduğu iş veya işlemleri onaylamaya, kendisini ibra etmeye zorlayamaz. Hesap verme yükümlülüğü bir yapma borcu olup, hiç veya gereği gibi yerine getirilmediğinde tazminat sorumluluğu gündeme gelebilir.

Anahtar Kelimeler

Vekalet sözleşmesi, vekil, hesap verme, bilgilendirme, muhasebe tutma

Agent's Accountability to the Principal

Abstract

Accountability is an obligation in all service contracts. Since the provisions of the mandate contract are applicable to all service contracts that are not regulated in the law, the regulation regarding the accountability of the agent gains importance. Accountability is an obligation that is formed by the combination of many obligations in it. Within this obligation, there are obligations to inform, keep accounting, billing in various scope and degrees for each type of special power of mandate. Fulfillment of the obligation of accountability directly or indirectly affects many rights and obligations arising from power of mandate contract. From the point of the principal, the control of whether the execution of the power of mandate is carried out correctly and properly and the effective use of the right to give instructions are only possible if the accountability obligation is fulfilled correctly. The agent's ability to demand wages, expenses incurred due to the execution of the power of mandate, the compensation for the the damages s/he has incurred, and the quittance

* **Sorumlu Yazar:** Necati Şükrü Bayramoğlu (Dr. Öğr. Üyesi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Ali Fuat Başgil Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı, Samsun, Türkiye. E-Posta: necati.bayramoglu@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6928-7247

Atf: Bayramoğlu NS, "Vekilin Vekalet Verene Karşı Hesap Verme Yükümlülüğü" (2024) 82(1) İstanbul Hukuk Mecmuası 129. <https://doi.org/10.26650/mecmua.2024.82.1.005>

of the debts man has undertaken depends on the fulfillment of the accountability obligation. Accounting is carried out in two different ways in relation to the time it is fulfilled. One of these is the accountability, which is called interim accountability, which is performed at any time when the mandate relationship continues; the other is the accountability, which is called final accountability, which is fulfilled when the mandate relationship ends. Accounting; should be done accurately, in detail and clearly.

Keywords

Mandate contract, agent, accountability, inform, keep accounting

Extended Summary

Accountability takes its source from the obligation to take care of the interests of others, which is one of the important elements of mandate contract. Accountability is a secondary considerations obligation that arises from the law. Although it is a secondary considerations obligation, it has a key role as it directly or indirectly affects many rights and obligations arising from mandate contract. As a matter of fact, from the point of view of the principal, the control of whether the execution of mandate is carried out correctly and properly and the effective use of the right to give instructions are only possible if the accountability obligation is fulfilled correctly. The agent's ability to demand wages, expenses incurred due to the execution of the power of mandate, the elimination of the damages man has incurred, and the quittance of the debts man has undertaken depends on the fulfillment of the accountability obligation. Accountability exists in both material fact and legal transactions. In cases where the agent acts as both a direct and indirect representative, there is an obligation to be accountable.

The regulation on accountability is imperative. The prior waiver of the principal from the right to hold accountability is null and void. Accountability is an obligation that is formed by the combination of many obligations in it. Within this obligation, there are obligations to inform, keep accounting, billing in various scope and degrees for each type of special power of mandate. A limited information obligation arises regarding accountability. The information here basically consists of giving information about the service or transactions carried out within the scope of the execution of mandate. In this respect, it should be considered separately from the obligations of clarification and notification, which find their source in the obligation of loyalty and care in article 506 of the Turkish Code of Obligations. Clarification and notification obligations are among the obligations that the agent must fulfill spontaneously, without request. If the execution of mandate involves acquiring or spending various asset values, the agent's obligation to keep accounting becomes important. Accounting can be demonstrated by keeping a systematic record of the values of assets acquired and spent related to execution of mandate and showing a balance. In addition to providing the information about the Money received and given individually, the balance must be displayed in a detailed, understandable and written manner by linking these

information to each other. The obligation to issue an invoice arises in cases where the service or transaction that is the subject of the mandate is done for a fee. The agent declares the service considerations s/he has fulfilled on this invoice, together with the price information.

Accounting should include a detailed report and descriptive information on the key processes of the service or transaction. A general idea should be given about the results of all the processes and activities carried out. Due to the agent's obligation to keep records and preserve documents, it will not be sufficient for the agent to add the records and documents s/he has kept to the report. While preparing the account report, these records and documents should be used and they should be clearly linked with the data in the account report. If the scope of the accountability obligation is regulated in the contract between the parties, the agent will fulfill the accountability obligation as agreed. If there is no regulation regarding the fulfillment of the accountability obligation in the contract between the parties, the limit of the accountability obligation is determined by taking into account the principles of good faith.

Accounting is carried out in two different ways in relation to the time it is fulfilled. One of these is the accountability, which is called interim accountability, which is performed at any time when the mandate relationship continues; the other is the accountability, which is called final accountability, which is fulfilled when the mandate relationship ends. Except for the cases agreed by the parties or stipulated by a special law provision, there can be no spontaneous interim or final accountability obligation without the request of the agent. Only in certain cases, a limited scope of accountability may arise from some of the other obligations of the agent. Fulfillment of the obligation of accountability directly or indirectly affects many rights and obligations arising from power of mandate contract.

Accountability is not an obligation that arises only after the end of the service or transaction subject of the mandate. This obligation may arise at any stage of the execution of the mandate. As a rule, it must be fulfilled in writing. Accountability is a duty of performance that can be fulfilled by the agent herself/himself or by a third party under her/his responsibility. Due to this nature, if this obligation is not fulfilled, it turns into a compensation obligation as it can not be fulfilled by force.

Giriş

Hesap verme yükümlülüğü iş görme sözleşmelerinin genel karakterini oluşturan karşı tarafın yararını gözetme yükümlülüğünden doğmaktadır. Dolayısıyla sadece vekalet sözleşmesinde değil, konusu bir iş görme olan tüm hukuki ilişkilerde iş görenin yerine getirmek zorunda olduğu bir yükümlülüktür. Hesap verme yükümlülüğü, konusu iş görme olan bazı hukuki ilişkilerde (hizmet sözleşmesi, eser sözleşmesi, komisyonculuk sözleşmesi) vekalet sözleşmesinde olduğu gibi özel olarak düzenlenmiştir. Hesap verme yükümlülüğünün özel olarak düzenlenmediği konusu bir iş görme olan sözleşmelerde TBK m. 502/II hükmü gereği hesap verme yükümlülüğünü düzenleyen TBK m. 508 hükmü uygulanabilir. Bunun dışında konusu bir iş görme olan tüm hukuki ilişkilerde (örn; vekaletsiz iş görme, temsil) uygulanma imkanı vardır. Bu yönüyle vekilin hesap verme yükümlülüğüne ilişkin düzenlemenin geniş bir uygulama alanı vardır.

Hesap verme yükümlülüğü, vekilin diğer bazı yükümlülüklerini önemli ölçüde etkiler ve onlarla sıkı bir bağlantı içerisindedir. Özellikle vekilin aldıklarını teslim etme yükümlülüğünün gereği gibi yerine getirilmesi, hesap verme yükümlülüğünün doğru bir şekilde yerine getirilmesine bağlıdır. Hatta hesap verme yükümlülüğü yerine getirilmeden vekalet veren vekilin bazı taleplerini yerine getirmekten kaçınabilir. Bu yan edim yükümlülüğü olmasına rağmen vekalet ilişkisinde kilit bir role sahiptir. Bu yönüyle vekalet ilişkisindeki en önemli yan edim yükümlülüğü olduğu söylenebilir.

Vekilin bazı yükümlülüklerinden kapsamı sınırlı hesap verme yükümlülükleri doğmaktadır. Çalışmamızda bu tipteki hesap verme yükümlülüklerine konumuzu ilgilendirdiği ölçüde sınırlı bir şekilde değinilmiştir. Çalışmamızın esas konusu TBK m. 508'den doğan hesap verme yükümlülüğüdür. Çalışmada hesap verme yükümlülüğünün kapsamı, yerine getirilme zamanı ve şekli, yükümlülüğe aykırılığın hukuki sonuçları incelenmiştir. Vekilin sadece vekalet verene karşı hesap verme yükümlülüğü konusu incelenmiş olup, vekalet verenin halefi olan kişilere karşı hesap verme yükümlülüğü çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.

I. Hesap Verme Yükümlülüğünün Tanımı ve Hukuki Niteliği

Hesap verme yükümlülüğü, vekilin yürüttüğü iş veya işlemlerle ilgili nitelikli bir bilgilendirme yükümlülüğüdür. Bu yükümlülük yürütülen iş veya işlemlerle ilgili olduğu için geçmişe yöneliktir. Hesap verme yükümlülüğünün konusunu geçmişte gerçekleştirilen faaliyetler oluşturur.

Hesap verme yükümlülüğünün hukuki niteliğini tespit etmeden önce bu yükümlülüğün kaynağını tespit etmemiz gerekmektedir. Hesap verme yükümlülüğü, vekilin diğer birçok yükümlülüğünü doğrudan veya dolaylı etkileyen bir yükümlülüktür. Kaynağını vekalet sözleşmesinin karakteristik özelliklerinden birisi

olan vekilin karşı tarafın yararını gözetme yükümlülüğünden almaktadır¹. Karşı tarafın yararını gözetme yükümlülüğü ile sadakat yükümlülüğü arasında sıkı bir bağlantı vardır. Bu sebeple hesap verme yükümlülüğü ile sadakat yükümlülüğü arasında dolaylı da olsa bir ilişki vardır.

Hesap verme yükümlülüğü, vekalet ilişkisinde asli edime bağlı, ikincil nitelikte fakat asli edimden bağımsız bir amaç ve içeriği sahip olduğu için bir yan edim yükümlülüğüdür. Hesap verme yükümlülüğünün bir yan edim yükümlülüğü olduğu fikri doktrinde büyük ölçüde hakimdir². Tartışmalı olan nokta bu yükümlülüğün dayanağıdır. Bu hususta doktrinde birinci görüş, hesap verme yükümlülüğünü genel sadakat yükümlülüğüne³; ikinci görüş ise özen yükümlülüğüne dayandırmaktadır⁴. Üçüncü görüş, genel sadakat ve özen yükümlülüğüne dayandığını ifade etmektedir⁵. Dördüncü görüş ise bu yükümlülüğü kanuna dayandırmaktadır⁶. Kanaatimizce de konusu itibariyle sadakat ve özen yükümlülüklerinden farklı olduğu için kanundan doğan bir yan edim yükümlülüğüdür⁷. Hesap verme yükümlülüğü kaynağını sadakat ve özen yükümlülüğünden almaz. Çünkü sadakat ve özen yükümlülüğü daha ziyade

¹ Hugo Oser ve Wilhelm SCHÖNENBERGER, *Das Obligationenrecht, 2. Teil (Halbband): Art. 184-418*, (Zweite umgearbeitete Auflage, Schulthess & Co. 1936), Art 400, N 2; Peter Derendinger, *Die Nicht- und die nichtrichtige Erfüllung des einfachen Auftrages*, (2. nachgeführte Auflage, Freiburg, Schweiz: Universitätsverlag, 1990), N 37; Walter Fellmann, *Berner Kommentar, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Das Obligationenrecht, Die einzelnen Vertragsverhältnisse, Der einfache Auftrag, Art. 394-406 OR*, (Stämpfli 1992), Art 400, N 13; Rolf H. Weber, *Basler Kommentar, Obligationenrecht I, Art. 1-529 OR*, Herausgeber: Heinrich Honsell/ Nedim Peter Vogt/ Wolfgang Wiegand, (5. Auflage, Helbing Lichtenhahn 2011), Art 400, N 2; Roland Bühler, *Schweizerisches Obligationenrecht, OR Kommentar, OFK – Orell Füssli Kommentar (Navigator.ch)*, (3., überarbeitete Auflage, Orell Füssli Verlag 2016), Art 400, N 1; Haluk Tandoğan, *Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, C. II*, (5. Basi, Vedat 2010), 479; Cevdet Yavuz, *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, (Yenilenmiş 10. Basi, Beta 2014), 1207; Josef Hofstetter, *Der Auftrag und die Geschäftsführung ohne Auftrag, Schweizerisches Privatrecht, Siebenter Band, Sechster Teilband, Obligationenrecht – Besondere Vertragsverhältnisse*, Herausgegeben von Wolfgang WIEGAND, (Helbing & Lichtenhahn 2000), § 8, IV, C, 1; Mustafa Alper Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler, C. II*, (3. Basi, Vedat 2014), 176. Bkz Georg Gautschi, *Berner Kommentar, Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Band IV, Das Obligationenrecht, 2. Abteilung, Die einzelnen Vertragsverhältnisse, 4. Teilband, Der einfache Auftrag, Art. 394-406 OR*, (3., neu bearbeitete Auflage, Verlag Stämpfli & Cie 1971), Art 400, N 22b. Hesap vermenin karşı tarafın çıkarının gözetilmesi için yapılması gereken en asgari faaliyet olduğu yönünde bkz Derendinger, N 37; Hofstetter, § 8, IV, C, 1; BGE 110 II 181, 182, 26.03.1984 (Swisslex, Erişim Tarihi: 12.04.2022). Bkz Yargıtay HGK 3-531/760, 07.11.2012 (www.legalbank.net). İsviçre Federal Mahkemesi hesap verme yükümlülüğünü vekalet verenin yararının gözetilmesinde merkezi bir unsur olarak görmektedir (BGE 139 III 49, 19.11.2012, E 4.1.2 (Swisslex, Erişim Tarihi: 03.04.2022); BGER 4A_266/2010, 29.08.2011, E 2.3 (Swisslex, Erişim Tarihi: 03.04.2022).

² Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 1; Derendinger, (n 1) N 130; Carole Gehrre Cordey ve Gion Giger, *CHK – Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Vertragsverhältnisse Teil 2: Arbeitsvertrag, Werkvertrag, Auftrag, GoA, Bürgschaft, Art. 319-529 OR*, (3. Auflage, Schulthess 2016), Art 400, N 1a; Tandoğan, (n 1) 481; Aydın Zevkililer ve K. Emre Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, (18. Basi, Turhan 2018), 623; Mustafa Alper Gümüş, *Türk-İsviçre Borçlar Hukukunda Vekilin Özen Borcu*, (Beta 2001), 177; Suat Sarı, *Vekalet Sözleşmesinin Tek Taraflı Olarak Sona Erdirilmesi*, (Beşir 2004), 285-286; Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, (2. Baskı, Yetkin 2015), 736; Barbara Graham-Siegenthaler, *Haftpflichtkommentar; Kommentar zu den schweizerischen Haftpflichtbestimmungen*, Hrsg: Willi Fischer, Thierry Luterbacher, (Dike 2016), Art 400, N 9; Gümüş, Borçlar, (n 1) 177. Fakat Federal Mahkemeye göre; hesap verme yükümlülüğü, vekalet hukukunun esaslı bir unsurudur. Böylece vekaletin esas karakterini teşkil eden başkasının yararına iş görme, ancak bu şekilde teminat altına alınabilir (BGE 110 II 181, 182, 26.03.1984 (Swisslex, Erişim Tarihi: 12.04.2022) Federal mahkeme ile aynı yönde bkz Derendinger, (n 1) N 128.

³ Markus Müller-Chen, Daniel Girsberger ve Andreas Furrer, *Obligationenrecht-Besonderer Teil*, (Schulthess 2011), N 87; Cordey ve Giger, (n 2) Art 400, N 1a. Uygulamada sadakat yükümlülüğüne aykırı hareket eden vekil, çoğu kez hesap verme yükümlülüğünü yerine getirmez (Gautschi, (n 1) Art 400, N 31). Bkz Yargıtay HGK 161/276, 04.05.2011; Yargıtay HGK 1750/321, 19.03.2019; Yargıtay HGK 628/1052, 10.10.2019; Yargıtay HGK 597/501, 01.07.2020 (lexpera).

⁴ Zevkililer ve Gökyayla, (n 2) 623; Sarı, (n 2) 285-286.

⁵ Tandoğan, (n 1) 481; Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 1; Eren, (n 2) 736. Bkz Gautschi, (n 1) Art 400, N 22b.

⁶ Gümüş, Borçlar, (n 1) 177; Gümüş, Özen, (n 2) 177; Yargıtay HGK 161/276, 04.05.2011 (lexpera); Yargıtay HGK 3-531/760, 07.11.2012 (www.legalbank.net); Yargıtay HGK 2591/2584, 11.11.2015 (lexpera).

⁷ Bkz Gümüş, Özen, (n 2) 178.

vekalet sözleşmesindeki asli edim yükümlülüğü olan vekalet konusu iş veya işlemin yürütülmesi edimiyle doğrudan ilişkilidir. Hesap verme yükümlülüğü, amaç ve fonksiyon bakımından vekalet konusu iş veya işlemin yürütülmesinden farklıdır. Hesap verme yükümlülüğünün yerine getirilmemesi de tek başına sadakat ve özen yükümlülüğünün ihlaline neden olmaz.

Hesap verme yükümlülüğü, vekalet verenin bazı haklarını (talimat yetkisi, tazminat hakları vb.) kullanabilmesi için çok önemlidir⁸. Vekalet veren, hesap verme yükümlülüğü yerine getirilmeden vekilin bazı taleplerini (örn; giderlerin ödenmesi, girdiği borçlardan kurtarılması, ücret) yerine getirmekten kaçınabilir. Bu yönüyle hesap verme yükümlülüğü, önceden yerine getirilmesi gereken bir edim yükümlülüğü (Vorleistungspflicht) niteliğindedir⁹.

Hesap verme yükümlülüğü emredici niteliktedir¹⁰. Vekalet verenin hesap sorma hakkından önceden feragati kesin hükümsüzdür¹¹. Bu hükümsüzlük, kısmi bir hükümsüzlük olup,¹² sözleşmenin sadece hesap sorma hakkından önceden feragate dair kısmını geçersiz kılar, sözleşmenin diğer hükümleri yürürlükte kalmaya devam eder. Vekaletin icrasından önce bu haktan feragat edilmesi, doğmamış bir haktan önceden feragat edilmesi anlamına geleceği için geçerli değildir. Vekalet veren, vekaletin icrasını görmeden bu hakkından feragat ettiğinde denetim imkanından mahrum kalır¹³. Bu haktan ancak vekaletin icrasından sonra hakkın kapsamı belli olduktan sonra feragat edilebilir¹⁴.

II. Hesap Verme Yükümlülüğünün Kapsamı

A. Genel Olarak

Hesap verme yükümlülüğü, içerisindeki birçok yükümlülüğün bir araya gelmesiyle oluşan bir yükümlülüktür. Bu yükümlülüğün içerisinde bilgilendirme, muhasebe tutma, fatura düzenleme yükümlülükleri bulunmaktadır.

⁸ Gautschi, (n 1) Art 400, N 22d; Fellmann, (n 1) Art 400, N 56, 61; Bühler, (n 1) Art 400, N 2; Tandoğan, (n 1) 481; Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 115. Bkz Yavuz, Borçlar, (n 1) 1208; Cevdet Yavuz, *Türk-İsviçre ve Fransız Medeni Hukuklarında Dolaylı Temsil*, Doktora Tezi, (İstanbul Üniversitesi Yayınları 1983), 167; Gautschi, (n 1) Art 400, N 28d; Yargıtay HGK 3-531/760, 07.11.2012 (www.legalbank.net); Yargıtay HGK 2591/2584, 11.11.2015; Yargıtay HGK 628/1052, 10.10.2019; İstanbul 43 BAM 458/1136, 30.09.2021 (lexpera).

⁹ Fellmann, (n 1) Art 400, N 60; Stefan Hafner, *Die Rechenschaftspflicht des Beauftragten – Ein Beitrag zum Informationsrecht im Auftragsvertrag*, Dissertation, (Weissensee 2007), 247.

¹⁰ Gautschi, (n 1) Art 400, N 38b; Derendinger, (n 1) N 128; Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 115-116; Gümüş, Borçlar, (n 1) 176; Weber, (n 1) Art 400, N 2. Aksi görüş Herman Becker, *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi, İkinci Bölüm, Çeşitli Sözleşme İlişkileri, Madde: 184-551*, Çev: Suat DURA, (Yargıtay Yayınları 1993), m 400, N 5. Hesap vermenin iş görmenin konu olduğu tüm borç ilişkilerinde emredici olduğu yönünde bkz Gautschi, (n 1) Art 400, N 38b.

¹¹ Fellmann, (n 1) Art 400, N 58; Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 9. Hükümsüzlüğün nedeninin ahlaka aykırılık olduğu yönünde bkz Fellmann, (n 1) Art 400, N 58.

¹² Gautschi, (n 1) Art 400, N 38e.

¹³ Hafner, (n 9) 273.

¹⁴ Gautschi, (n 1) Art 400, N 38ff; Tandoğan, (n 1) 484.

Hesap verme yükümlülüğü hem maddi fiil hem de hukuki işlem vekaletinde vardır¹⁵. Vekilin doğrudan veya dolaylı temsilci sıfatıyla hareket ettiği her iki durumda da hesap verme yükümlülüğü söz konusu olmaktadır¹⁶.

Vekil, vekaleti gereği gibi icra edemediği veya istenen sonuca ulaşamadığı durumlarda da vekalet verene hesap vermek zorundadır¹⁷. Hatta sorumlu olma riski olsa bile vekalet vereni eksiksiz ve doğru bir şekilde bilgilendirmelidir¹⁸. Yapmış olduğu hatalar hakkında bir açıklama yapmalıdır¹⁹. Bu yönde bir açıklamanın yapılmadığı durumlarda giderek artan ve çeşitlenen uzmanlaşmanın boyutu da dikkate alındığında vekilin özen yükümlülüğü ihlallerini tespit etmek çok zorlaşacaktır²⁰.

Vekil, vekalet görevini yerine getirirken görevinin tüm aşamalarında özenli bir şekilde hareket etmelidir. Aynı şekilde hesap verme yükümlülüğü de özenli bir şekilde yerine getirilmelidir²¹. Bu kapsamda vekil, vekalet verenin vekalet konusu iş veya işlemle ilgili haklarını kullanabilmesi için gerekli olan tüm bilgi ve belgeleri vermekle yükümlüdür²². Hesap verme yükümlülüğü eksiksiz, doğru bir şekilde ve zamanında yerine getirilmelidir²³.

Vekalet veren birden fazla kişiden oluşuyorsa vekalet veren tarafı oluşturan her bir kişi diğerinden bağımsız olarak vekilden hesap vermesini isteyebilir²⁴.

Vekalet veren, vekalet sözleşmesinden doğan haklarının tamamını veya bir kısmını bir başkasına devretmişse; vekil, söz konusu hakları devralan kişilere karşı da hesap verme yükümlülüğünü yerine getirmelidir²⁵.

¹⁵ Oser ve Schöenberger, (n 1) Art 400, N 2; Weber, (n 1) Art 400, N 3; Tandoğan, (n 1) 482; Yavuz, Borçlar, (n 1) 1208; Gümüş, Borçlar, (n 1) 176-177; Sarı, (n 2) 285.

¹⁶ Yavuz, Borçlar, (n 1) 1208; Yavuz, Temsil, (n 2) 166.

¹⁷ Zevkililer ve Gökyayla, (n 2) 624. Vekil, görevini eksik bir şekilde yerine getirmişse genellikle eksik ve hatta gerçeğe aykırı bilgi verme eğilimi göze çarpar (Gautschi, (n 1) Art 400, N 23a).

¹⁸ Fellmann, (n 1) Art 400, N 20, 32; Bühler, (n 1) Art 400, N 3; Cordey ve Giger, (n 2) Art 400, N 3. BGer 4A_688/2011, 17.04.2012, E 6.4 (Swisslex, Erişim Tarihi: 04.04.2022).

¹⁹ Derendinger, (n 1) N 135; Weber, (n 1) Art 400, N 4; Müller-Chen, Girsberger ve Furrer, (n 3) N 88.

²⁰ Derendinger, (n 1) N 135; Fellmann, (n 1) Art 400, N 33.

²¹ Gümüş, Özen, (n 2) 178.

²² Gautschi, (n 1) Art 400, N 23a; Fellmann, (n 1) Art 400, N 20, 37; Tandoğan, (n 1) 481; Yargıtay HGK E 3-531/760, 07.11.2012 (www.legalbank.net); Yargıtay HGK 2591/2584, 11.11.2015; Yargıtay HGK 628/1052, 10.10.2019; İstanbul 43 BAM 458/1136, 30.09.2021 (lexpera).

²³ Becker, (n 10) m 400, N 4; Weber, (n 1) Art 400, N 4; Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 9; Sarı, (n 2) 288; BGer, 4A_374/2016, 20.10.2016, E 5.2 (Swisslex, Erişim Tarihi: 08.04.2022).

²⁴ Eugen Bucher, *Obligationenrecht Besonderer Teil* (3., erweiterte Auflage, Schulthess 1988), § XII, 231. Bkz Weber, (n 1) Art 400, N 9.

²⁵ Gautschi, (n 1) Art 400, N 39d.

B. Bilgi Verme Yükümlülüğü

Hesap verme yükümlülüğünün bir diğer unsuru bilgi verme yükümlülüğüdür²⁶. Vekil, hesap verme yükümlülüğü kapsamında hazırladığı raporda yaptığı işlerle ilgili genel birtakım bilgiler vermek zorundadır²⁷. Bu bilgiler raporun anlaşılmasına yardımcı olur.

Hesap verme yükümlülüğü ile ilgili bilgilendirme yükümlülüğünün kapsamı doktrinde tartışmalıdır. Doktrinde hakim görüş TBK m. 508 (Art. 400 OR)'den geniş, genel bir bilgilendirme yükümlülüğünün ortaya çıktığını ileri sürmektedir²⁸. Bu yükümlülüğü bildirim ve danışma yükümlülükleriyle birlikte geniş bir şekilde yorumlamaktadır²⁹. Bu geniş yorumlamanın bir sonucu olarak gereken durumlarda vekilin talep olmasa da vekalet vereni bilgilendirmesi gerektiği ileri sürülmektedir³⁰. Diğer bir görüş ise hesap verme yükümlülüğünden hesap vermeye bağlantılı sınırlı bir bilgilendirme yükümlülüğü ortaya çıktığını ileri sürmektedir³¹. Kanaatimizce hesap verme yükümlülüğü ile ilgili sınırlı bir bilgilendirme yükümlülüğü ortaya çıkar. Hesap verme yükümlülüğü, vekilin yapmış olduğu işleri anlatan, açıklayan salt bir raporlama yükümlülüğüdür. Burada vekil, hangi işleri yaptığını, nasıl yaptığını vekalet verene bir rapor şeklinde sunar. Bu kapsamda hesap verme yükümlülüğü geçmişte yapılan iş veya işlemlerle ilgili sınırlı bir yükümlülüktür.

Vekalet sözleşmesindeki kapsamlı bilgilendirme yükümlülüğü esasen TBK m. 506/II'deki sadakat ve özen yükümlülüğünden doğmaktadır. Vekil, vekalet veren talep etmese de aydınlatma ve danışmanlık yükümlülükleri gereği vekalet vereni ayrıntılı bir şekilde bilgilendirmekle yükümlüdür. TBK m. 508/I'den doğan ve vekaletin icrasıyla ilgili bazı bilgileri sağlamayı da içeren hesap verme yükümlülüğü, TBK m. 506'daki genel sadakat ve özen yükümlülüğünden doğan aydınlatma ve bildirim yükümlülüklerinden ayrılmalıdır. Bu yükümlülükler vekalet verenin talep ettiği anda değil; vekalet verenin talep etmesine gerek kalmadan, kendiliğinden ortaya çıkan yükümlülüklerdir³². Örneğin; vekilin vekalet verenin verdiği

²⁶ Sarı, (n 2) 285. Bilgi verme yükümlülüğü sadece hesap verme yükümlülüğünde değil, aksine tüm vekalet ilişkisi için önemlidir. Nitekim vekalet ilişkisi, taraflar arasında birlikte çalışmayı, belirli bir oranda organizasyonu gerektirir. Bu organizasyonu sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi, tarafların birbirine bilgi vermesiyle mümkündür (Hafner, (n 9) 191-193).

²⁷ Bkz Gautschi, (n 1) Art 400, N 28c.

²⁸ Gautschi, (n 1) Art 400, N 23c, 23d; Weber, (n 1) Art 400, N 1; Derendinger, (n 1) N 126; Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 4, s. 116; Tandoğan, (n 1) 479 vd; Graham-Siegenthaler, (n 2) Art 400, N 1; Yavuz, Borçlar, (n 1) 1207; Yavuz, Temsil, (n 8) 167; Murat Aydoğdu ve Nalan Kahveci, *Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri (Sözleşmeler Hukuku)*, (3. Baskı, Adalet 2017), 801. Bkz Yargıtay HGK 161/276, 04.05.2011 (lexpera); Yargıtay HGK 3-531/760, 07.11.2012 (www.legalbank.net); Yargıtay HGK 2591/2584, 11.11.2015; Yargıtay HGK 1750/321, 19.03.2019 (lexpera).

²⁹ Gautschi, (n 1) Art 400, N 23c; Weber, (n 1) Art 400, N 1, 5; Fellmann, (n 1) Art 400, N 21; Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 4, 116; Graham-Siegenthaler, (n 2) Art 400, N 3.

³⁰ Derendinger, (n 1) 126; Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 4, 116; Yavuz, Borçlar, (n 1) 1208; Yargıtay HGK 3-531/760, 07.11.2012 (www.legalbank.net). Komisyonunun bilgilendirme yükümlülüğünü düzenleyen TBK m 533'ün adi vekalet için de uygulanması gerektiği yönünde bkz Yavuz, Borçlar, (n 1) 1208.

³¹ Hafner, (n 9) 203 vd.

³² Gümüş, Özen, (n 2) 166, 177, dn 738. Bkz Gümüş, Borçlar, (n 1) 155.

talimatların elverişli olup olmadığını, ortaya çıkabilecek maliyetleri, başarı şansını dikkat çekici bir şekilde açıklama yükümlülüğü sadakat ve özen yükümlülüğüne dayanıp, kendiliğinden ortaya çıkar. Ayrıca bilgilendirme yükümlülüklerinden bazıları sözleşmenin kurulmasından bile önce ortaya çıkmaktadır³³. Buna karşılık TBK m. 508/I'deki hesap verme yükümlülüğünün yerine getirilmesi vekalet verenin talebini gerektirir ve bu yükümlülük ancak sözleşmenin kurulmasından sonra ortaya çıkabilir³⁴. Bunların hesap verme yükümlülüğü kapsamında olduğu kabul edildiğinde vekalet verenin talebi olmadan vekilin söz konusu yükümlülükleri yerine getirmesi söz konusu olmaz. Hesap verme yükümlülüğü kapsamında fakat kendiliğinden ortaya çıkan yükümlülükler olduğunun kabul edilmesi TBK m. 508/I'in sözü ve amacıyla açıkça çelişen bir durum ortaya çıkarır.

Vekalet verenin bilgi almak için ayrıntılı, her iş ve işlem için ayrı ayrı soru sormasına gerek yoktur. Vekalet verenin vekilden genel bir şekilde vekalet göreviyle ilgili bilgi talep etmesi yeterlidir³⁵.

Vekalet veren, vekaletin icrası esnasında vekilden hesap vermesini istemişse öncelikle vekil mevcut durum hakkında bilgilendirme yapmalıdır. Bu kapsamda yürütmüş olduğu iş veya işlem tamamlanmamışsa iş veya işlemin geldiği aşama, vekaleti icra tarzıyla ilgili bilgilerin açıklanması gerekir. Vekilin yürütmüş olduğu iş veya işlemler tamamlanmışsa tamamlanan iş veya işlemlerin sonuçları hakkında bilgi verilmelidir³⁶.

Vekaletin icrasıyla ilgili, vekalet veren için önem arz eden tüm bilgilerin verilmesi gerekmektedir³⁷. Bilginin türü ve ölçüsü yürütülen işin niteliğine göre değişir³⁸. Vekaletin konusunun karmaşık ekonomik veya bilimsel hizmet edimlerinin olduğu vekalet sözleşmelerinde bilgilendirme yükümlülüğünün kapsamı geniş iken; konusu basit hizmet edimlerinin olduğu vekalet sözleşmelerinde bilgilendirme yükümlülüğünün kapsamı daralmaktadır³⁹. Örneğin; vekil, hacz edilen veya iflas masasına giren vekalet verene ait olan mallar hakkında vekalet verene bilgi vermelidir. Bu bilgilendirme, vekalet verenin TBK m. 509'daki ayırma hakkını kullanabilmesini sağlar⁴⁰.

³³ Gümüş, Özen, (n 2) 177, dn. 738. Bkz Sarı, (n 2) 286, dn 82.

³⁴ Fellmann, (n 1) Art 400, N 53; Gümüş, Özen, (n 2) 166, 177, dn 738; Yargıtay HGK 3-531/760, 07.11.2012; Yargıtay 13 HD 37133/5014, 25.04.2018 (www.legalbank.net).

³⁵ Fellmann, (n 1) Art 400, N 20.

³⁶ Oser ve Schönenberger, (n 1) Art 400, N 2; Zevkliler ve Gökyayla, (n 2) 623.

³⁷ Fellmann, (n 1) Art 400, N 9, 19, 25; Weber, (n 1) Art 400, N 4; Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 4, 116; Cordey ve Giger, (n 2) Art 400, N 3; Hafner, (n 9) 195; Graham-Siegenthaler, (n 2) Art 400, N 4; Müller-Chen, Girsberger ve Furrer, (n 3) N 88; Sarı, (n 2) 287; Eren, (n 2) 735. BGer, 4A_374/2016, 20.10.2016, E 5.1 (Swisslex, Erişim Tarihi: 08.04.2022).

³⁸ Fellmann, (n 1) Art 400, N 25.

³⁹ Gautschi, (n 1) Art 400, N 25b; Tandoğan, (n 1) 482.

⁴⁰ Karş Gautschi, (n 1) Art 400, N 23a.

Vekaletin konusuyla ilgili hiçbir bilgisi olmayan, vekaletin icra edildiği yerde bulunmayan vekalet verene daha çok bilgi verilmesi gerekir⁴¹. Özellikle vekil tarafından yürütülen işin başarısını ve dolayısıyla yürütülen bu işi durdurma veya değiştirme noktasında vekalet verenin karar vermesini etkileyebilecek bilgiler verilmelidir⁴². Ayrıca vekilin gördüğü işle ilgili önemsiz bulunduğu bilgiler, vekalet veren tarafından talep edilmişse verilmesi gerekir⁴³.

Bilgilendirme, doğru, eksiksiz ve anlaşılır bir şekilde zamanında yapılmalıdır⁴⁴. Vekil gerekli bilgileri kendi menfaati ne olursa olsun vermek zorundadır⁴⁵.

Konusu bilgi verme, danışmanlık olan vekalet sözleşmelerinde vekaletin yerine getirilmesi esasen bir bilgilendirme faaliyeti olduğu için vekilin ayrıca bir bilgilendirme yükümlülüğü yoktur. Özellikle bir ücret karşılığında ve mesleki olarak danışmanlık yapan kişilerin verdikleri bilgilerin gerçekliği ve tamlığı hakkında katı bir sorumluluğa tabidir⁴⁶. Vekil, vekalet verenin bilmek istediği bir şeyi, kesin olarak tespit edemiyorsa bunu mutlaka belirtmelidir⁴⁷.

C. Muhasebe Tutma Yükümlülüğü

Hesap verme yükümlülüğünün içerisinde yer alan yükümlülüklerden birisi de muhasebe tutma yükümlülüğüdür⁴⁸. Vekaletin icrası çeşitli malvarlığı değerlerinin elde edilmesi veya harcanmasını içeriyorsa vekilin muhasebe tutma yükümlülüğü (Pflicht zur Rechnungslegung) vardır. Muhasebe, vekaletin icrasıyla ilgili elde edilen ve harcanan malvarlığı değerlerinin sistematik bir şekilde kaydının tutulması ve bir bakiyenin gösterilmesiyle ortaya konabilir⁴⁹. Münferit olarak alınan ve verilen paraların bilgisinin verilmesinin yanı sıra bu bilgilerin birbirine bağlantısı sağlanarak bakiyenin ayrıntılı, anlaşılır ve yazılı bir şekilde gösterilmesi gerekmektedir⁵⁰. Mali işlerin belirli büyüklükte olduğu durumlarda tüm gelir ve gider kalemlerinin yanı

⁴¹ Gautschi, (n 1) Art 400, N 25b; Tandoğan, (n 1) 482. Bkz Gautschi, (n 1) Art 400, N 29a.

⁴² Gautschi, (n 1) Art 400, N 23a; Derendinger, (n 1) N 131; Fellmann, (n 1) Art 400, N 23; Hafner, (n 9) 194, 195.

⁴³ Fellmann, (n 1) Art 400, N 23.

⁴⁴ Gautschi, (n 1) Art 400, N 23a; Weber, (n 1) Art 400, N 4; Cordey ve Giger, (n 2) Art 400, N 3; Tandoğan, (n 1) 481; Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 3, 6; Sarı, (n 2) 288; Graham-Siegenthaler, (n 2) Art 400, N 4; Eren, (n 2) 735; BGE 139 III 49, 19.11.2012, E 4.1.3 (Swisslex, Erişim Tarihi: 03.04.2022). Tam bir bilgilendirme durumunda hastanın bundan kötü etkilenebileceği durumlarda doktor, hastanın hangi bilgileri isteyebileceğini, bilgilerin verileceği zaman ve bilginin verilme şeklini değerlendirmelidir. (Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 5). Ancak sürekli olarak tam bir açıklama için ciddi bir talep ileri sürülüyorsa artık tam bilgi vermekten kaçınılmaz (Weber, (n 1) Art 400, N 6; Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 5). Doktor her halde en azından hastayı durumunun ciddiyeti hakkında bilgilendirmeli ve böylece hastanın karar verecek duruma gelmesini sağlamalıdır (Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 5). Bu hususta ayrıca bkz Gautschi, (n 1) Art 400, N 23c.

⁴⁵ Fellmann, (n 1) Art 400, N 21; Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 4, 116. Karş Weber, (n 1) Art 400, N 7.

⁴⁶ Gautschi, (n 1) Art 400, N 24; Tandoğan, (n 1) 482.

⁴⁷ Gautschi, (n 1) Art 400, N 24.

⁴⁸ Oser ve Schönenberger, (n 1) Art 400, N 3; Gautschi, (n 1) Art 400, N 27a; Fellmann, (n 1) Art 400, N 8, 35; Cordey ve Giger, (n 2) Art 400, N 7; Müller-Chen, Girsberger ve Furrer, (n 3) N 90.

⁴⁹ Hafner, (n 9) 12, 242; Graham-Siegenthaler, (n 2) Art 400, N 5, 6.

⁵⁰ Oser ve Schönenberger, (n 1) Art 400, N 3; Fellmann, (n 1) Art 400, N 8, 20, 36; Bühler, (n 1) Art 400, N 2; Cordey ve Giger, (n 2) Art 400, N 7; Gümüş, Özen, (n 2) 177. Bkz Gautschi, (n 1) Art 400, N 28a.

sıra vekaletin icrasının herhangi bir zamandaki net sonucunu gösterebilecek bir cari hesap tutulmalıdır⁵¹.

Tutulan muhasebede vekalet verenin vermiş olduğu avanslar, vekaletin icrası kapsamında yapılan kısmi ödemelerin tamamı gösterilmelidir⁵². Bu yükümlülüğün kapsamı bazı vekalet türlerinde daralmakta, bazı vekalet türlerinde genişlemektedir. Özellikle vekaletin icrasının para alma ve harcamayla ilişkili olduğu (örn; çeşitli malvarlığı değerlerinin alımı, satımı, kiralanması, yönetimi) durumlarda muhasebe yükümlülüğü, hesap verme yükümlülüğünün önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Vekaletin icrası kapsamında elde edilen ve harcanan malvarlığı değerlerinin kapsamının büyük olduğu durumlarda bu yükümlülüğün gereği gibi yerine getirilebilmesi için bir defter tutulması şarttır. Örn; konusu bir malvarlığı yönetimi, bankacılık işleri olan vekalet sözleşmelerindeki muhasebe tutma yükümlülüğünün gereği gibi yerine getirilebilmesi için defter tutulması gerekmektedir.

D. Fatura Düzenleme Yükümlülüğü

Hesap verme yükümlülüğünün içerisindeki yükümlülüklerden bir diğeri fatura düzenleme yükümlülüğüdür. Fatura düzenleme yükümlülüğü (Pflicht zur Rechnungsstellung), vekalet konusu iş veya işlemin bir ücret karşılığında yapıldığı durumlarda söz konusu olmaktadır⁵³. Vekil bu faturada yerine getirmiş olduğu iş görme edimlerini fiyat bilgileriyle birlikte beyan etmektedir⁵⁴.

Fatura düzenleme yükümlülüğü, vekalet konusu iş veya işlemin bir ücret karşılığında yerine getirileceği fakat ücret miktarının kararlaştırılmadığı durumlarda büyük önem arz eder. Vekilin yapacağı işlerin kapsamının başlangıçta belirlenemediği durumlarda belirli bir ücret miktarının kararlaştırılması genellikle tercih edilmez. Bu tip durumlarda faturanın ayrıntılı olması gerekmektedir.

Fatura, genellikle şekli ve içeriği yapılan işe göre değişen, önceden hazırlanmış matbu evraklar doldurulmak suretiyle hazırlanır⁵⁵. Verilen faturada ücret talebinin temelini ortaya koyan olgular belirtilmelidir⁵⁶. Ücretin zamana göre belirlendiği durumlarda saatlik ücret ve çalışılan saat sayısı ayrıca belirtilmelidir⁵⁷. Vekil, vekaleti emrindeki birden fazla kişiyle yerine getirmişse ortalama bir saatlik ücretin

⁵¹ Gautschi, (n 1) Art 400, N 27b.

⁵² Hafner, (n 9) 242.

⁵³ Hafner, (n 9) 13, 255.

⁵⁴ Hafner, (n 9) 13.

⁵⁵ Bkz Hafner, (n 9) 13.

⁵⁶ BGer 4A_147/2014, 19.11.2014, E 5.2.1 (Swisslex, Erişim Tarihi: 08.04.2022); BGer 4A_10/2020, 12.05.2020, E 6 (Swisslex, Erişim Tarihi: 06.04.2022).

⁵⁷ Bkz BGer 4A_238/2016, 26.07.2016, E 2.2.2 (Swisslex, Erişim Tarihi: 05.04.2022).

belirtilmesi yeterlidir. Bu bilgilerle vekalet veren, işin sadakatle ve ekonomik bir şekilde yürütülüp yürütülmediğini denetleyebilir⁵⁸.

Vekil, vekalet konusu iş veya işlemin yerine getirilmesi için yapmış olduğu masraf veya kullanmış olduğu araç ve gereçlerin yıpranmalarının karşılığını faturada göstererek talep edebilir⁵⁹.

Münferit edimleri özetleyip, asıl faaliyet alanını genel bir şekilde belirtmek yeterlidir. İç bağlantı olması şartıyla benzer ve farklı edimler birleştirilebilir⁶⁰. Hesapta yalnızca kendi içerisinde bağlantılı (özetlenmiş) edimler tek bir fiyatla sunulur. Hesapta her münferit (kısmi) edimin ayrı ayrı sayılmasına ve ayrı ayrı fiyatlarının belirtilmesine gerek yoktur⁶¹.

Fatura düzenleme yükümlülüğünün söz konusu olduğu vekalet sözleşmelerinde vekil, vekalet verene içerik açısından gerekli şartları sağlayan bir fatura teslim etmeden hesap verme yükümlülüğünü yerine getirmiş sayılmaz⁶².

E. Hesap Verme Yükümlülüğünün Kapsamının Belirlenmesi

Hesap verme, yürütülen iş veya işlemin temel süreçleri hakkında ayrıntılı bir raporu ve açıklayıcı bilgileri içermelidir⁶³. Salt bir bilgi vermeden daha fazlasını içerir⁶⁴. Basit bir hesap dökümünün ortaya konulması yeterli değildir⁶⁵. Vekil, sadece vekalet incrasıyla ilgili mevcut durum hakkında bilgilendirme veya vekalet verenin münferit sorularını cevaplamaz. Yürütmüş olduğu tüm süreç ve faaliyetlerin sonuçları hakkında genel bir fikir vermelidir⁶⁶. Vekil, vekalet görevini yerine getirirken yapmış olduğu faaliyetlerin temel ayrıntılarını mutad bir şekilde açıklamak zorundadır⁶⁷.

Vekilin tutmuş olduğu kayıt ve belgeleri rapora eklemesi yeterli değildir. Hesap raporu hazırlanırken bu kayıt ve belgelerden yararlanılması⁶⁸, hesap raporundaki

⁵⁸ Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 9; Hafner, (n 9) 282. Bkz BGer 4A_238/2016, 26.07.2016, E 2.2.2 (Swisslex, Erişim Tarihi: 05.04.2022); BGer 4A_147/2014, 19.11.2014, E 5.2.1 (Swisslex, Erişim Tarihi: 08.04.2022); BGer 4A_10/2020, 12.05.2020, E 6 (Swisslex, Erişim Tarihi: 06.04.2022).

⁵⁹ Hafner, (n 9) 13.

⁶⁰ Hafner, (n 9) 282.

⁶¹ Hafner, (n 9) 281-282.

⁶² Hafner, (n 9) 264.

⁶³ Becker, (n 10) m 400, N 2, 3; Fellmann, (n 1) Art 400, N 27; Weber, (n 1) Art 400, N 4; Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 9; Cordey ve Giger, (n 2) Art 400, N 7; BGE 110 II 181, 183, 26.03.1984 (Swisslex, Erişim Tarihi: 12.04.2022). Bkz Gautschi, (n 1) Art 400, N 28c.

⁶⁴ Fellmann, (n 1) Art 400, N 27.

⁶⁵ Zevkililer ve Gökyayla, (n 2) 624.

⁶⁶ Fellmann, (n 1) Art 400, N 27; Hıfzı Veldet Velidedeoğlu ve Refet Özdemir, *Türk Borçlar Kanunu Şerhi (Genel-Özel)*, Yargıtay Yayınları 1987), 611.

⁶⁷ Fellmann, (n 1) Art 400, N 27; Weber, (n 1) Art 400, N 4. Bkz Graham-Siegenthaler, (n 2) Art 400, N 1.

⁶⁸ Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 9; Graham-Siegenthaler, (n 2) Art 400, N 8; Sarı, (n 2) 288; Yargıtay HGK 161/276, 04.05.2011 (lexpera); Yargıtay HGK 3-531/760, 07.11.2012 (www.legalbank.net); Yargıtay HGK 2591/2584, 11.11.2015; İstanbul 43 BAM 458/1136, 30.09.2021 (lexpera).

verilerle anlaşılır bir şekilde bağlantısının kurulması gerekir⁶⁹. Böylece hesap raporundaki veriler bir gerekçeye, dayanağa sahip olacaktır⁷⁰. Hazırlanan hesap raporunun ayrıntılı, anlaşılır ve denetlenebilir olması buna bağlıdır⁷¹.

Vekalet veren çoğu kez kendi bilgisinin az olması veya hiç olmaması sebebiyle bazı iş veya işlemlerin yapılması için vekile başvurmaktadır. Vekil, vekaletin icrası hakkında hesap verirken vekalet verenin eğitim, sosyal, yaş durumunu dikkate alarak anlaşılır bir şekilde hesap vermesi gerekir. Bu kapsamda mümkün oldukça mesleki teknik terimler vekalet verenin anlayabileceği şekilde açıklanmalıdır.

İsviçre doktrini ve yargı uygulamasında hesap verme yükümlülüğünün kapsamının geniş olduğu kabul edilmektedir⁷². Vekil, vekalet veren hesabına yapmış olduğu iş ve işlemler, bu iş ve işlemler dolayısıyla vekalet veren⁷³ veya bir üçüncü kişiden almış olduğu şeyler⁷⁴ için hesap vermek zorundadır⁷⁵. Hesap verme yükümlülüğünün kapsamı tüm vekalet türleri için aynı değildir. Yürütülen işin veya işlemin niteliğine göre değişir⁷⁶.

Hesap vermenin kapsamı öncelikle taraflar arasındaki sözleşmeye göre belirlenir. Fakat taraflar hesap verme yükümlülüğünün kapsamını yürütülen iş veya işlemin gereği gibi görülüp görülmediğinin denetlenmesini zorlaştıracak şekilde daraltamazlar⁷⁷. Hesap vermenin içeriği mutlaka yürütülen işle ilgili vekalet verene tam bir bilgi sağlamalı ve yürütülen işin gereği gibi görülüp görülmediğini anlamasına yardımcı olmalıdır. Yetersiz hesap raporu vekaletin icrasının denetimini zorlaştırır. Taraflar arasında bu hususta bir düzenleme yoksa hesap verme yükümlülüğünün kapsamı yürütülen işle ilgili teamüle ve somut olayın özelliklerine göre belirlenir⁷⁸. Ara raporlarda vekaletin yerine getirilme tarzı ve mevcut durum hakkında gerekli bilgiler verilmelidir. Nihai raporda ise daha ziyade yürütülen iş veya yapılan işlemlerin

⁶⁹ Bkz Weber, (n 1) Art 400, N 7.

⁷⁰ Hafner, (n 9) 291.

⁷¹ Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 9.

⁷² Becker, (n 10) m 400, N 2; Fellmann, (n 1) Art 400, N 19; Bühler, (n 1) Art 400, N 1; BGE 110 II 181, 183, 26.03.1984 (Swisslex, Erişim Tarihi: 12.04.2022); BGer 4A_144/2012, 11.09.2012, E 3.2.2 (Swisslex, Erişim Tarihi: 08.04.2022).

⁷³ Vekilin vekalet verenden almış olduğu, vekalet verenin imzasını taşıyan belgelerin nerelerde sarf edildiğini, belge asıllarının bulunduğu yerleri bildirmesi gerektiği yönünde bkz. Yargıtay 13 HD 9163/1004, 22.01.2015 (www.legalbank.net).

⁷⁴ Yargıtay 13 HD 15621/11913, 02.05.2016 (www.legalbank.net); Yargıtay 13 HD 29216/510, 23.01.2020 (lexpera); Yargıtay 13 HD 8406/8816, 25.03.2014 (lexpera).

⁷⁵ Yargıtay 13 HD 7271/2192, 16.02.2011 (lexpera); Yargıtay HGK 3-531/760, 07.11.2012; Yargıtay 13 HD 11744/5994, 26.02.2015 (www.legalbank.net); İstanbul BAM 458/1136, 30.09.2021 (lexpera). BGE 4C.432/2005, 22.03.2006, E 4.1 (Swisslex, Erişim Tarihi: 14.04.2022).

⁷⁶ Oser ve Schönenberger, (n 1) Art 400, N 2. Bkz Tandoğan, (n 1) 482.

⁷⁷ Federal Mahkeme daraltmayı belirli şartlarla (hesabın ihtilaflı tutara dayanmaması halinde) kabul etmektedir (ZR 97/1998, s. 157, E 2.3 (Entscheid am 08.05.1998 vom BGer bestätigt)). Fakat HAFNER, bu daraltmayı da vekalet verenin sonuçlarını değerlendiremeyeceği bir hukuki durumdan önceden feragat etmesi ve bunun sonucunda hesap üzerindeki denetleme imkanının zayıflamasına neden olabileceği için kabul etmemektedir (Hafner, (n 9) 273).

⁷⁸ Fellmann, (n 1) Art 400, N 30.

sonuçları hakkında bilgi verilmelidir⁷⁹. Vekilin sunduğu hesap ayrıntılı olmalıdır. Bu hususta görülen işin niteliği ve iş hayatının telakkileri yol göstericidir⁸⁰.

Hesap verme yükümlülüğü vekalet konusu iş veya işlemin görülmesi için vekilin kendi yerine koyduğu her kişinin ve sözleşme yapılan üçüncü kişilerin isimlerinin açıklanmasını içerir⁸¹. Böylece vekalet veren, vekilin kendi yerine koyduğu kişilere (TBK m. 507/III) ve üçüncü kişilere (TBK m. 509/I) karşı haklarını kullanabilir⁸².

Hesap verme yükümlülüğü, vekalet görevinin ifası için vekilin kendi yerine koyduğu kişiler ve yardımcılarının iş ve eylemlerini de kapsar⁸³ (karş. TBK m. 507).

Hesap verme yükümlülüğünün konusu ve kapsamı vekalet veren ile vekil arasındaki diğer kişisel ilişkilerden bağımsızdır⁸⁴. Örn; babasının malvarlığını yönetmekle görevlendirilen oğul, tam ve doğru bir şekilde hesap vermekle yükümlüdür.

Hesap verme, vekaletin icrasının doğru, özellikle özenli bir şekilde yerine getirilip getirilmediğinin veya hatalı icra dolayısıyla vekalet verenin tazminat hakkının ortaya çıkıp çıkmadığının belirlenmesine yardımcı olur⁸⁵. Bu nedenle hesap raporu, vekalet verenin vekilin işi gereği gibi görüp görmediğini kontrol etmesine imkan tanıyacak şekilde net ve ayrıntılı olmalıdır⁸⁶.

F. Hesap Verme Türleri

1. Ara Hesap Verme

Vekilin görece bağımsız bir şekilde iş görmesi özellikle uzun süren işlerde vekalet verenin vekaletin icrası hakkında bilgi sahibi olmasının önemini artırmaktadır. Vekalet veren vekilin vereceği bilgilerle vekaletin icrasını denetleyebilir, yeni talimatlar verebilir. Bu nedenle vekaletin icrası esnasında verilen ara hesaplar önemli rol oynamaktadır⁸⁷.

⁷⁹ Fellmann, (n 1) Art 400, N 30.

⁸⁰ Becker, (n 10) m 400, N 3. Bkz Müller-Chen, Girsberger ve Furrer, (n 3) N 88.

⁸¹ Fellmann, (n 1) Art 400, N 31; Tandoğan, (n 1) 482.

⁸² Fellmann, (n 1) Art 400, N 31. Bkz Becker, (n 10) m 400, N 2.

⁸³ Fellmann, (n 1) Art 400, N 8; Gümüş, (n 2) Özen, 177.

⁸⁴ Derendinger, (n 1) N 129; Fellmann, (n 1) Art 400, N 17; BGE 110 II 181, 182, 26.03.1984 (Swisslex, Erişim Tarihi: 12.04.2022). Bkz Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 9. Bkz Yarg 8. HD E 2015/14864, K 2015/22962, T 22.12.2015 (lexpera); Yargıtay 13 HD 15802/16576, 28.05.2014 (lexpera).

⁸⁵ Gautschi, (n 1) Art 400, N 22d; Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 115; Sarı, (n 2) 287; BGE 110 II 181, 182, 26.03.1984 (Swisslex, Erişim Tarihi: 12.04.2022).

⁸⁶ Weber, (n 1) Art 400, N 8; Bühler, (n 1) Art 400, N 2; Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 9; Sarı, (n 2) 287; Gümüş, Borçlar, (n 1) 177; Eren, (n 2) 735. Bkz Müller-Chen, Girsberger ve Furrer, (n 3) N 88, 90; BGE 139 III 49, 19.11.2012, E 4.1.2 (Swisslex, Erişim Tarihi: 03.04.2022).

⁸⁷ Bkz Velidedeoğlu ve Özdemir, (n 66) 611.

Vekalet veren, vekalet görevinin icra edildiği sırada, bazı talimatlarının yerine getirilmesinden sonra veya belirli zaman aralıklarında vekilin o zamana kadar yaptığı işler hakkında hesap vermesini isteyebilir⁸⁸. Taraflar yapacakları bir anlaşmayla hangi zaman aralıklarında hesap verileceğini kararlaştırabilir⁸⁹. Bu kapsamda vekalet veren, vekilin yürüttüğü iş veya işlemlerle ilgili bir ara rapor, elde edilen ve sarfedilen malvarlığı değerleriyle ilgili bir ara hesap tablosunun verilmesini isteyebilir⁹⁰. Ara raporların nihai raporlar kadar ayrıntılı olmasına gerek yoktur⁹¹.

Ara hesap, vekalet verene vekaletin icrasını kontrol etme ve akabinde vekaletin icrasıyla ilgili vereceği talimatları sağlıklı bir şekilde verebilme imkanı sağlar. Vekilin vekaleti gereği gibi yerine getirip getirmediği ancak bu sayede anlaşılabilir. Bu yönüyle ara hesap, vekaletin özenli bir şekilde yerine getirilmesine hizmet ettiği için vekaletin icrasını tamamlar⁹². Vekalet veren, vekaletin icrasıyla ilgili çok önemli eksiklikler tespit etmişse duruma göre vekili azledebilir veya yerine getirmesi için yeni talimatlar verebilir. Bu yüzden bu hakların kullanılmasına imkan sağlayacak düzeyde ayrıntılı bir hesap verilmelidir.

Vekalet verenin talebi olmaksızın kendiliğinden ortaya çıkan bir ara hesap verme yükümlülüğünün olup olmadığı doktrinde tartışmalıdır. Doktrinde bir görüş, vekilin kendiliğinden ortaya çıkan bir ara hesap verme yükümlülüğünün olduğunu ileri sürmektedir⁹³. Doktrindeki diğer görüş ise vekalet hukukunda genel olarak kendiliğinden bir ara hesap verme yükümlülüğü türetilmeyeceğini ileri sürmektedir⁹⁴. Kanaatimizce de ancak taraflarca kararlaştırıldığı veya özel bir kanun hükmünün öngördüğü durumlarda ara hesap verme yükümlülüğü ortaya çıkabilir. Bunun dışındaki durumlarda vekaletin türüne göre ara hesap vermenin mutad olduğu gerekçesiyle kendiliğinden bir ara hesap verme yükümlülüğü türetilemez⁹⁵. Ancak vekilin diğer yükümlülüklerinden doğan sınırlı bir hesap verme yükümlülüğü söz konusu olabilir. Bu hesap vermenin kapsamı TBK m. 508/I'deki hesap vermeye göre oldukça sınırlıdır. Özellikle vekil, aldıklarını teslim etme yükümlülüğünü yerine

⁸⁸ Fellmann, (n 1) Art 400, N 64. Bkz Gautschi, (n 1) Art 400, N 28b.

⁸⁹ Hafner, (n 9) 257; Yargıtay HGK 161/276, 04.05.2011 (lexpera).

⁹⁰ Fellmann, (n 1) Art 400, N 29, 65; Cordey ve Giger, (n 2) Art 400, N 1a.

⁹¹ Bir Zürih Denetim Komisyonu (Aufsichtskommission) kararında (AKE 91206 vom 07.11.1991) vekalet verenin ek talebi üzerine ayrıntılı bir ara raporun düzenlenmesi gerektiği ifade edilmektedir (aktaran, Hafner, (n 9) 258.). Fakat HAFNER, bunun yalnızca talebin iki kere ve açık bir şekilde yapıldığı durumlarda uygulanması gerektiğini ileri sürmektedir (Hafner, (n 9) 258).

⁹² Bkz Gautschi, (n 1) Art 400, N 22b; Tandoğan, (n 1) 481; Yargıtay HGK 3-531/760, 07.11.2012 (www.legalbank.net); Yargıtay HGK 2591/2584, 11.11.2015 (lexpera).

⁹³ Tandoğan, (n 1) 480; Eren, (n 2) 736. Aynı yönde bkz Yargıtay HGK 161/276, 04.05.2011 (lexpera); Yargıtay HGK 3-531/760, 07.11.2012 (www.legalbank.net); Yargıtay HGK 2591/2584, 11.11.2015 (lexpera). TANDOĞAN, komisyoncunun bilgilendirme yükümlülüğünü düzenleyen hükmün kıyasen burada da uygulanması gerektiğini ileri sürmektedir (Tandoğan, (n 1) 480).

⁹⁴ Cordey ve Giger, (n 2) Art 400, N 7; Hafner, (n 9) 257; Graham-Siegenthaler, (n 2) Art 400, N 8. Müller-Chen, Girsberger ve Furrer'e göre; ara hesap verme yükümlülüğünün ortaya çıkıp çıkmadığı taraflar arasındaki anlaşmaya veya somut olaya bağlıdır (Müller-Chen, Girsberger ve Furrer, (n 3) N 90).

⁹⁵ Bkz Hafner, (n 9) 257, 262.

getirirken genel sadakat ve özen yükümlülüğü kapsamında sınırlı ölçüde de olsa vekalet verene bir hesap verir⁹⁶.

2. Son Hesap Verme

Son hesap, vekalet ilişkisinin sona ermesinden sonra vekilin vermesi gereken hesaptır.

Son hesap konusunda doktrinde hakim görüş, hesap verme yükümlülüğü kapsamında vekalet verenin talebi olmadan da vekilin bu hesabı vermesi gerektiğini ileri sürmektedir⁹⁷. Bu görüşe göre; bu hesabın verilmesiyle vekalet ilişkisinin tasfiyesi hızlanmakta ve bu durum vekalet verenin yararınadır. Vekalet verenin mali yararları doğrudan etkilendiği için talep olmaksızın son raporun verilmesi gerektiği ifade edilmektedir⁹⁸. Fakat kanaatimizce bu yükümlülüğün dayanağı TBK m. 508 (Art. 400 OR)'e dayandırılmaz. Çünkü TBK m. 508'in lafzı tereddüte yer vermeyecek şekilde açıktır. Bu sebeple TBK m. 508'deki hesap verme yükümlülüğü ancak vekalet verenin talebi üzerine doğabilir. Kendiliğinden ortaya çıkan son hesap verme yükümlülüğü ancak TBK m. 506/II'deki sadakat ve özen yükümlülüğünden kaynaklanabilir. Vekalet verenin talebi olmadan verilmesi gereken bu hesabı vekil, çok genel hatlarıyla ayrıntı içermeyen, kısa, basit bir raporla verebilir⁹⁹. Vekil, bu hesabı yazılı veya sözlü istediği şekilde verebilir. Vekalet veren ayrıntılı bir hesap istiyorsa vekilden TBK m. 508/I kapsamında ayrıntılı bir hesap vermesini talep etmelidir.

G. Hesap Verme Yükümlülüğünün Sınırları

Hesap verme yükümlülüğünün kapsamı geniş olsa da sınırsız değildir. Hesap verme yükümlülüğünün kapsamı taraflar arasındaki sözleşmede düzenlenmişse vekil, karşılaştırılan şekilde hesap verme yükümlülüğünü yerine getirecektir¹⁰⁰. Taraflar arasındaki sözleşmede hesap verme yükümlülüğünün yerine getirilmesiyle ilgili herhangi bir düzenleme yoksa hesap verme yükümlülüğünün sınırı dürüstlük kuralına göre belirlenir¹⁰¹.

Hesap sorma hakkı, amaca aykırı kullanılıyorsa veya vekalet verenin korunmaya değer bir yararına yönelik olarak kullanılmıyorsa burada dürüstlük kuralına aykırılık

⁹⁶ Hafner, (n 9) 260.

⁹⁷ Fellmann, (n 1) Art 400, N 67; Weber, (n 1) Art 400, N 20; Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 9; Cordey ve Giger, (n 2) Art 400, N 7; Hafner, (n 9) 256; Zevkliler ve Gökyayla, (n 2) 624; Graham-Siegenthaler, (n 2) Art 400, N 8; Sarı, (n 2) 288. Bkz Yargıtay HGK 3-531/760, 07.11.2012 (www.legalbank.net).

⁹⁸ Hafner, (n 9) 256.

⁹⁹ Bkz. Fellmann, (n 1) Art 400, N 68.

¹⁰⁰ Hesap verme yükümlülüğünün kapsamının sözleşmeyle daraltılmasının sınırları için bkz III, E.

¹⁰¹ Fellmann, (n 1) Art 400, N 78; Bühler, (n 1) Art 400, N 3; BGE 139 III 49, 19.11.2012, E 4.1.2 (Swisslex, Erişim Tarihi: 03.04.2022); BGER 4A_144/2012, 11.09.2012, E 3.2.2 (Swisslex, Erişim Tarihi: 08.04.2022).

söz konusu olabilir¹⁰². Örneğin; çok kısa zaman aralıklarında istenen veya vekalet verenin haklı bir menfaatini karşılamadığı halde detaylı ve kapsamlı bir araştırmayı gerektiren bilgi alma talepleri dürüstlük kuralına aykırıdır¹⁰³.

Vekil, çok ayrıntılı hesap vermek zorunda değildir¹⁰⁴. Örneğin; yapmış olduğu her kısmi edim için harcadığı zamanı ayrı ayrı belirtmek zorunda değildir¹⁰⁵. Kesin olarak bilinen olaylar hakkında bilgi verme zorunluluğu yoktur¹⁰⁶.

Verilecek bilgilerin çok fazla masraf veya zamanı gerektirmesi tek başına hesap verme yükümlülüğünü yerine getirmemeye gerekçe olamaz¹⁰⁷. Verilecek bilgiler için çok fazla masraf veya zaman gerekiyorsa vekil, sarf edeceği masraf ve zamana karşılık olarak uygun bir miktarın önceden verilmesini isteyebilir. Fakat vekil, vekalet görevini icra ederken ihmal göstererek gerekli bilgi ve belgeleri almaması, hesabı düzgün tutmaması nedeniyle işler artmışsa söz konusu işler için ek ücret talep edemez¹⁰⁸.

Toplantı ve telefon görüşmelerinin yapıldığı ilgili kişilerin bilgilerinin verilmesi gerekli değildir¹⁰⁹. Ayrıca bu görüşme içerikleri vekaletin icrasıyla ilgili çok önemli bilgiler içermiyorsa vekil bunları açıklamak zorunda değildir.

Vekaletin icrası sona erdikten sonra vekalet verenin hesap sorma hakkını kullanmayacağını gösteren davranışlarda bulunduktan (örn; vekaletin icrasını beğendiğini söylemesi) çok uzun bir süre geçtikten sonra hesap sorma hakkını kullanması dürüstlük kuralına aykırıdır. Verilen hesap raporunun uzun bir süre geçtikten sonra kontrol edilmesi ve raporda bazı hususlara itiraz edildiği durumlarda da dürüstlük kuralına aykırılık söz konusu olacaktır¹¹⁰.

Vekil, vekaletin icrası için tutmuş olduğu bazı notları, hazırlık çalışmaları, taslakları, kendisi için tutmuş olduğu defteri vermek zorunda değildir¹¹¹.

¹⁰² Fellmann, (n 1) Art 400, N 78.

¹⁰³ Fellmann, (n 1) Art 400, N 80; Weber, (n 1) Art 400, N 8. Çok kısa zaman aralıklarında kullanılan hesap sorma hakkının güveni zedelediği yönünde bkz Yargıtay 13 HD 11608/75616, 07.03.2012 (www.legalbank.net).

¹⁰⁴ Bkz Weber, (n 1) Art 400, N 8.

¹⁰⁵ Becker, (n 10) m 400, N 3.

¹⁰⁶ Gautschi, (n 1) Art 400, N 25b.

¹⁰⁷ Fellmann, (n 1) Art 400, N 81.

¹⁰⁸ Fellmann, (n 1) Art 400, N 81.

¹⁰⁹ Hafner, (n 9) 282.

¹¹⁰ Fellmann, (n 1) Art 400, N 83; Bühler, (n 1) Art 400, N 3. BGer 4A_144/2012, 11.09.2012, E 3.2.2, 3.2.3 (Swisslex, Erişim Tarihi: 08.04.2022).

¹¹¹ Gautschi, (n 1) Art 400, N 7e; Weber, (n 1) Art 400, N 12; Bühler, (n 1) Art 400, N 2; Cordey ve Giger, (n 2) Art 400, N 3a; Sarı, (n 2) 293-294; BGE 139 III 49, 19.11.2012, E 4.1.3 (Swisslex, Erişim Tarihi: 03.04.2022). BÜHLER, vekalet verenin meşru menfaatini ispatladığında uygun yollarla (inceleme izni verme, kopyaların teslimi) bunların içerikleri hakkında bilgilendirilmesi gerektiğini ileri sürmektedir (Bühler, (n 1) Art 400, N 2). İsviçre Federal Mahkemesi de bir kararında bu tür belgelerden vekilin faaliyetlerini kontrol etmek için gerekenlerin uygun bir şekilde vekalet verene sunulması gerektiğini belirtmektedir (BGE 139 III 49, 19.11.2012, E 4.1.3 (Swisslex, Erişim Tarihi: 03.04.2022)).

Hesap verme yükümlülüğünün yerine getirilmesinin saklı kalması gereken meslek sıralarının ifşasına neden olduğu durumlarda bu ifşayı önleyecek ölçüde hesap verme yükümlülüğü sınırlandırılabilir¹¹².

Vekalet veren, vekalet ilişkisinin sona ermesinin üzerinden çok uzun bir süre geçtikten sonra edinilmesi zahmetli ve uzun bir zaman harcamayı gerektiren bir bilgi talep ediyorsa bu hususta hukuki yararını ispatlamalıdır¹¹³.

III. Vekilin Hesap Verme Yükümlülüğü İle İlişkili Diğer Yükümlülükleri

A. Kayıt Tutma ve Belgeleri Muhafaza Etme Yükümlülüğü

Vekil, vekaleti icra esnasında üçüncü kişilerden birtakım belgeler almaktadır. Bazı durumlarda da vekaletin icrasıyla ilgili gerçekleşen olguların kaydının tutulması gerekmektedir. Vekil almış olduğu belgeleri özenle muhafaza etmekle yükümlüdür¹¹⁴. Hesap verme yükümlülüğünün içerisinde yer alan muhasebe tutma yükümlülüğü ile kayıt tutma yükümlülüğü belirli yönleriyle kesişmektedir. Fakat kayıt tutma yükümlülüğü, muhasebe tutma yükümlülüğünden daha geniş olup, maddi değerlere ilişkin girdi ve çıktılardan dışındaki olayların kaydının tutulmasını da içerir.

Vekaletin icrası, bir malvarlığının idaresiyle ilgiliyse veya vekaletin icrasıyla çeşitli malvarlığı değerleri hakkında tasarruf işlemleri yapılıyorsa bir defter tutulması gerekmektedir¹¹⁵. Doktrinde bir görüş, belgeleri muhafaza etme ve vekaletin icrasıyla ilgili kayıt tutma yükümlülüğünün hesap verme yükümlülüğünden kaynaklandığını ileri sürmektedir¹¹⁶. Fakat bu yükümlülüğün kaynağı vekilin sadakat ve özen yükümlülüğüne dayanmaktadır¹¹⁷. Vekilin bu belgeleri muhafaza etme ve vekaletin icrasıyla ilgili kayıtları tutma yükümlülüğü hesap verme yükümlülüğünden bağımsız, vekalet verenin talebi olmaksızın vekilin yerine getirmesi gereken bir yükümlülüktür. Vekalet veren, vekilden hesap vermesini istemese de vekil, tutmuş olduğu kayıtları, sadakat ve özen yükümlülüğü; vekaletin icrasıyla ilgili olarak aldığı belgeleri ise aldıklarını geri verme yükümlülüğü kapsamında vekalet verene geri vermek

¹¹² Weber, (n 1) Art 400, N 5. Bkz BGE 139 III 49, 19.11.2012, E 4.1.3 (Swisslex, Erişim Tarihi: 03.04.2022).

¹¹³ Fellmann, (n 1) Art 400, N 100.

¹¹⁴ Yargıtay 13 HD 11608/75616, 07.03.2012; Yargıtay 13 HD 9163/1004, 22.01.2015; Yargıtay 13 HD 32972/13007, 21.12.2017; Yargıtay 13 HD 37133/5014, 25.04.2018 (www.legalbank.net); Yargıtay 13 HD 24227/9556, 15.04.2013 (lexpera).

¹¹⁵ Fellmann, (n 1) Art 400, N 45.

¹¹⁶ Bühler, (n 1) Art 400, N 2; Gümüş, Borçlar, (n 1) 177; Zevkliler ve Gökyayla, (n 2) 624.

¹¹⁷ Özen yükümlülüğüne dayandığı yönünde bkz Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 2, 116. Vekilin bu yükümlülüğe aykırı davrandığında vekalet verenin sözleşmeyi tek taraflı olarak sona erdirebileceği yönünde bkz Zevkliler ve Gökyayla, (n 2) 624. Vekalet sözleşmesinde tarafların her zaman herhangi bir neden belirtmeksizin sözleşmeyi tek taraflı sona erdirmeye hakları bulunmaktadır (TBK m 512). Vekilin söz konusu yükümlülüğe aykırı davranması vekalet verenin kullanacağı fesih hakkına haklı bir neden oluşturabilir.

zorundadır. Bu belge ve kayıtların hesap verme yükümlülüğü ile ilişkisi hesap verme yükümlülüğünün özenli, gereği gibi yerine getirilmesinde kendini gösterir¹¹⁸.

Belgelerin önemi özellikle vekilin vekaletin icrasıyla ilgili yaptığı giderler ve yüklendiği borçlar açısından dır. Belgeler söz konusu gider ve borçların gerçekten yapıp yapılmadığının anlaşılmasına yardımcı olur. Yapılan giderlerin belgelendirilmesi mutad ise vekil, yaptığı giderler (örn; ulaşım, konaklama, beslenme masrafları) için makbuz, fiş talep etmelidir¹¹⁹. Bu tür belgelerin sunulmaması ancak istisnai durumlarda mümkün olabilir. Uygulamada bu istisna genellikle sadece küçük miktarlı işler için geçerli olacaktır¹²⁰.

Sarfıyatlarla ilgili üçüncü kişilerden alınan herhangi bir belge yoktur. Sarfıyatlar para dışındaki şeylerin kullanımı veya harcanması olarak tanımlanabilir. Sarfıyatlarla ilgili sadece vekilin tuttuğu kayıtlardan bilgi alınabilir¹²¹. Sarfıyatlarla ilgili hazırlanan belge vekilin sarfıyat başlığı altında sarf ettiği şeylerin salt bir tablosundan ibarettir. Bu tabloda sarfıyatlar ayrı ayrı listelenmelidir. Bu tabloyla vekil, bir yandan hesap raporunun ayrıntılı olmasını sağlarken; diğer yandan sarf edilen şeylerin miktarını ispatlayabilir¹²². Alınan bu belgeler ve tutulan kayıtlar, faturada yer alan unsurların doğrulanmasını sağlar¹²³.

Vekil, belgeleri kaybetmişse vekalet verene bu durumu bildirmeli¹²⁴ ve varsa kopyalarını derhal vekalet verene göndermelidir. Belgelerin içeriğine hiçbir şekilde ulaşamadığı durumlarda üçüncü kişilerden gelen bilgileri de kullanarak, hatırladığı ölçüde içerik hakkında bilgi vermelidir¹²⁵.

B. Aldıklarını Teslim Etme Yükümlülüğü

Vekilin vekaletin icrası sebebiyle aldıklarını teslim etme yükümlülüğü ile hesap verme yükümlülüğü arasında çok yakın bir ilişki vardır¹²⁶. Nitekim bu yükümlülükler TBK m. 508/I'de birlikte düzenlenmiştir¹²⁷.

Vekilin aldıklarını teslim etme yükümlülüğü sadece vekaletin sona ermesinden sonra ortaya çıkan bir yükümlülük değildir. Bu yükümlülük vekaletin icrası esnasında

¹¹⁸ Hafner, (n 9) 263. Bkz Weber, (n 1) Art 400, N 7; BGER 4A_137/2015, 19.08.2015, E 5.1 (Swisslex, Erişim Tarihi: 03.04.2022). Bkz III, E.

¹¹⁹ Fellmann, (n 1) Art 400, N 46; Hafner, (n 9) 293-294.

¹²⁰ Hafner, (n 9) 294. Bkz BGE 110 II 181, 183, 26.03.1984 (Swisslex, Erişim Tarihi: 12.04.2022).

¹²¹ Hafner, (n 9) 294.

¹²² Hafner, (n 9) 294; BGER 4A_137/2015, 19.08.2015, E 5.1 (Swisslex, Erişim Tarihi: 03.04.2022).

¹²³ Hafner, (n 9) 295.

¹²⁴ Fellmann, (n 1) Art 400, N 28.

¹²⁵ Fellmann, (n 1) Art 400, N 28, 38. Bkz Bühler, (n 1) Art 400, N 2.

¹²⁶ Gautschi, (n 1) Art 400, N 22a, 38c; BGE 4C. 432/2005, 22.03.2006, E 4.2 (Swisslex Erişim Tarihi: 14.04.2022).

¹²⁷ Art 400 OR (TBK m 508)'de sadece hesap verme yükümlülüğü düzenlenmediği için madde kenar başlığının çok dar olduğu yönünde bkz Weber, (n 1) Art 400, N. 1. Bkz Gautschi, (n 1) Art 400, N 38c.

dahi ortaya çıkabilir¹²⁸. Vekil, vekaletin icrası için artık gerekli olmayan şeyleri derhal vekalet verene vermekle yükümlüdür¹²⁹. Bu kapsamda vekaletin icrası için vekalet verenden aldığı veya vekaletin icrası esnasında üçüncü kişilerden almış olduğu belgeler (senet, makbuz vb.) vekaletin icrası için artık gerekli değilse bunları vekalet verene teslim etmek zorundadır¹³⁰. Teslim edilecek bu belgelerin kopyaları değil, asılları teslim edilmelidir¹³¹. Bu belgeler vekaletin icrası için gerekliyse belgelerin kopyaları çıkarılmalı ve bu kopyalar posta yoluyla veya elektronik yöntemlerle (örn; e-mail veya belgelerin fotoğraflarının gönderilmesi yoluyla) vekalet verene derhal gönderilmelidir¹³². Vekalet verenin vekile birden fazla hukuki işlem için yetki verdiği ve bir hukuki işlem sonucu elde edilen malvarlığı değerlerinin diğer hukuki işlemlerde de kullanılacağı durumlarda vekilin aldıklarını teslim etme yükümlülüğü söz konusu malvarlığı değerleri bakımından yoktur. Fakat vekalet ilişkisi sona ermişse vekilin vekaletin icrası sebebiyle elde etmiş olduğu her şeyi vekalet verene teslim etmesi gerekmektedir.

Vekilin aldıklarını teslim etme yükümlülüğü, sadece vekalet veren tarafından vekile verilen şeyleri kapsamaz. Vekaletin icrası esnasında üçüncü kişilerden alınan şeyler de bu kapsamdadır¹³³. Vekil, vekaletin icrası esnasında üçüncü kişilerden almış olduğu belgeleri (senet, makbuz, vb.) bu yükümlülük kapsamında derhal vekalet verene vermek zorundadır. Vekilin söz konusu belgeleri vekalet verene teslim etme yükümlülüğü hesap verme yükümlülüğü kapsamında ortaya çıkan bir yükümlülük değildir¹³⁴.

Vekil, vekalet verene karşı aldıklarını teslim etme yükümlülüğünü yerine getirirken belirli ölçüde hesap da verir¹³⁵. Vekil, aldığı şeyleri teslim ederken ne zaman ve kimden aldığını, vekalet verene açıklamak zorundadır¹³⁶. Fakat verilen bu hesap yeterli olmazsa vekalet veren TBK m. 508/I kapsamında daha ayrıntılı bir hesap isteyebilir. TBK m. 508/I kapsamında hazırlanan hesap raporu, vekilin aldıklarını teslim etme yükümlülüğünün kapsamının belirlenmesine yardımcı olur¹³⁷. Böylece

¹²⁸ Weber, (n 1) Art 400, N 11; Zevkliler ve Gökyayla, (n 2) 625.

¹²⁹ Hafner, (n 9) 260. Bkz Weber, (n 1) Art 400, N 15; Sarı, (n 2) 291, 294.

¹³⁰ Weber, (n 1) Art 400, N 12; BGE 4C.125/2002, 27.09.2002, E 3.3.1 (Swisslex, Erişim Tarihi: 14.04.2022).

¹³¹ Oser ve Schönenberger, (n 1) Art 400, N 3; Gautschi, (n 1) Art 400, N 7e; Fellmann, (n 1) Art 400, N 37; Bühler, (n 1) Art 400, N 2; Cordey ve Giger, (n 2) Art 400, N 7; Yavuz, Borçlar, (n 1) 1210; Graham-Siegenthaler, (n 2) Art 400, N 8. Aksinin kararlaştırılabileceği yönünde bkz Gautschi, (n 1) Art 400, N 7e.

¹³² Bkz Gautschi, (n 1) Art 400, N 7e; Velidedeoğlu ve Özdemir, (n 66) 611.

¹³³ Zevkliler ve Gökyayla, (n 2) 625; Yavuz, Borçlar, (n 1) 1210; Gümüş, Özen, (n 2) 175-176; Gümüş, Borçlar, (n 1) 175; Sarı, (n 2) 291. Fakat vekil, kendisi için tutmuş olduğu defter, taslaklar, hazırlık çalışmalarını teslim etmek zorunda değildir. Bu hususta bkz III, G.

¹³⁴ Aksi yönde Yargıtay HGK 13-311/599, 19.09.2012; Yargıtay HGK 3-531/760, 07.11.2012 (www.legalbank.net); İstanbul BAM 458/1136, 30.09.2021 (lexpera).

¹³⁵ Hafner, (n 9) 260. Bkz Yargıtay HGK 628/1052, 10.10.2019 (lexpera). Avukatlık sözleşmesiyle ilgili olarak bkz Yargıtay HGK 628/1052, 10.10.2019 (lexpera).

¹³⁶ Bkz Tandoğan, (n 1) 481. Bu hesap verme TANDOĞAN tarafından 'dar anlamda hesap verme yükümlülüğü' olarak adlandırılmıştır (Tandoğan, (n 1) 481).

¹³⁷ Gautschi, (n 1) Art 400, N 22e, 27b, 28a; Sarı, (n 2) 287.

vekalet veren, vekilden talep edebileceği şeyleri öğrenmiş olur¹³⁸. Bu yönüyle hesap verme, vekilin aldıklarını geri verme borcunun hazırlanmasını¹³⁹, doğru bir şekilde yerine getirilmesini sağlar¹⁴⁰. Ayrıca vekilin aldıklarını teslim etme borcunun ifasını gereği gibi yerine getirip getirmediğinin denetimini sağlar¹⁴¹.

Hesap verme yükümlülüğünün yerine getirilmesi, vekalet verenin vekile yönelteceği vekaletin icrası sebebiyle elde edilen değerlerin verilmesini isteme talebine dayanak oluşturacak kanıtları sağlar¹⁴².

Vekil, mali değeri olan bazı şeyleri hapis hakkı çerçevesinde elinde tutabilir iken; mali değeri olmayan belgeleri her halükarda vekalet verene vermek zorundadır¹⁴³.

Sözleşmenin devamı esnasında hesap verme borcu yerine getirilmeden vekilin aldıklarını teslim etme borcu için zamanaşımı süresi işlemeye başlamaz¹⁴⁴.

C. Talimatlara Uyuma Yükümlülüğü

Vekil, vekaleti vekalet verenin talimatları doğrultusunda yerine getirir. Vekil, hizmet sözleşmesindeki işçiden farklı olarak daha bağımsız konumdadır. Vekaleti icra ederken özerk bir alanı vardır. Bu özerkliğin bir sonucu olarak vekalet kapsamında görülen işin organizasyonu ve görüleceği yer bakımından vekalet verenin talimat hakkı sınırlanmıştır¹⁴⁵.

Vekalet veren, vekaletin icrasına ancak talimatlarıyla yön verebilir. Talimatlarıyla vekaletin icrasının arzusuna göre olmasını sağlayabilir. Fakat vekilin özerk bir alanı mevcut olduğu için her an talimat verme imkanından yoksundur. Vekilin hizmet sözleşmesindeki işçi gibi bağımlı bir konumda olmaması sebebiyle işi gereği gibi görüp görmediğinin denetlenmesi zorlaşmaktadır¹⁴⁶. Vekalet verenin doğru ve isabetli talimatlar verebilmesi için vekaletin icrası hakkında bilgi sahibi olması gerekir. İşte

¹³⁸ Gautschi, (n 1) Art 400, N 27b, 28d; Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 115; Fellmann, (n 1) Art 400, N 15; Bühler, (n 1) Art 400, N 2; BGE 139 III 49, 19.11.2012, E 4.1.2 (Swisslex, Erişim Tarihi: 03.04.2022); BGE 110 II 181, 182, 26.03.1984 (Swisslex, Erişim Tarihi: 12.04.2022). Bkz BGER, 4A_374/2016, 20.10.2016, E 5.1 (Swisslex, Erişim Tarihi: 08.04.2022).

¹³⁹ Gautschi, (n 1) Art 400, N 28d. Bkz BGER, 4A_374/2016, 20.10.2016, E 5.1 (Swisslex, Erişim Tarihi: 08.04.2022); Yargıtay HGK 3-531/760, 07.11.2012 (www.legalbank.net).

¹⁴⁰ Becker, (n 10) m 400, N 1; Fellmann, (n 1) Art 400, N 60. Bkz Gautschi, (n 1) Art 400, N 22b, 27b, 38c; Bühler, (n 1) Art 400, N 2; Cordey ve Giger, (n 2) Art 400, N 1; Yavuz, Borçlar, (n 1) 1208; Yargıtay HGK 13-311/599, 19.09.2012 (www.legalbank.net); Yargıtay HGK 628/1052, 10.10.2019 (lexpera).

¹⁴¹ BGER, 4A_374/2016, 20.10.2016, E 5.1 (Swisslex, Erişim Tarihi: 08.04.2022).

¹⁴² Gautschi, (n 1) Art 400, N 30b.

¹⁴³ Bucher, (n 24) § XII, 231; Weber, (n 1) Art 400, N 19; BGE 122 IV 322, 21.11.1996, E 3 (Swisslex, Erişim Tarihi: 10.04.2022).

¹⁴⁴ Yargıtay 13 HD 11608/75616, 07.03.2012 (www.legalbank.net); Yargıtay 13 HD 32972/13007, 21.12.2017; Yargıtay 13 HD 37133/5014, 25.04.2018 (www.legalbank.net); Yargıtay 13 HD 15621/11913, 02.05.2016 (www.legalbank.net); Yargıtay 13 HD 24256/5409, 06.03.2013 (lexpera). Yargıtay 13 HD 29216/510, 23.01.2020 (lexpera); Yargıtay 13 HD 8406/8816, 25.03.2014 (lexpera).

¹⁴⁵ Gümüş, Borçlar, (n 1) 157.

¹⁴⁶ Bkz Müller-Chen, Girsberger ve Furrer, (n 3) N 87.

vekalet veren, ancak TBK m. 508'in kendisine vermiş olduğu hesap sorma hakkını kullanarak vekaletin icrası hakkında bilgi sahibi olabilir¹⁴⁷. Vekil, vekalet verenin talebi üzerine hazırlayacağı ara raporda o ana kadar yapmış olduğu işlerin bir özeti sunar. Verilen hesap vekalet verenin talimat verme hakkını doğrudan etkilememektedir. Bu sebeple verilen hesap, vekalet verenin talimat verme hakkını kullanmasını sağlayacak ayrıntıda ve yeterlilikte olmalıdır¹⁴⁸. Vekalet veren bu ara rapora göre vekaletin icrasıyla ilgili farklı talimatlar verebilir. Özellikle bankacılıkta gönderilen ara hesap raporlarıyla müşteri (vekalet veren) hesabının durumunu öğrenebilir ve bir tasarrufta bulunabilir¹⁴⁹. Durumdan memnunsu vekaletin aynı şekilde icrasına devam edilmesini isteyebilir.

Vekaletin yerine getirilmesinden sonra hazırlanan son raporun vekilin talimat hakkına herhangi bir etkisi yoktur. Çünkü vekalet konu iş yerine getirilmiş, vekaletin icrasıyla ilgili vekalet verenin talimat verme imkanı kalmamıştır.

Vekilin vekalet görevinin devamı esnasında yerine getirdiği hesap verme yükümlülüğü birçok yönden önem taşır. Şöyle ki bu aşamada yerine getirilen hesap verme yükümlülüğü, vekilin vekalet görevini vekalet verenin talimatlarına uygun bir şekilde yerine getirip getirmediğini kontrol etmeye yarar¹⁵⁰. Bunun dışında vekalet verenin uygulanan talimatının yarattığı sonuçlara göre vereceği yeni talimatların içeriğini belirleme noktasında önemli bir destek sağlar¹⁵¹. Ayrıca vekalet veren verilen hesaba göre vekili azledip azletmeyeceği hakkında bir karar verebilir¹⁵².

¹⁴⁷ BGE 110 II 181, 182, 26.03.1984 (Swisslex, Erişim Tarihi: 12.04.2022). Bkz Tandoğan, (n 1) 446; Müller-Chen, Girsberger ve Furrer, (n 3) N 87.

¹⁴⁸ Becker, (n 10) m 400, N 1; Gümüş, Özen, (n 2) 177.

¹⁴⁹ Gautschi, (n 1) Art 400, N 23c.

¹⁵⁰ Gautschi, (n 1) Art 400, N 22d; Fellmann, (n 1) Art 400, N 14, 35; Bühler, (n 1) Art 400, N 2; Cordey ve Giger, (n 2) Art 400, N 1; Tandoğan, (n 1) 480; Graham-Siegenthaler, (n 2) Art 400, N 4; Sari, (n 2) 287; Yargıtay HGK 13-311/599, 19.09.2012; Yargıtay HGK 3-531/760, 07.11.2012 (www.legalbank.net); Yargıtay HGK 2591/2584, 11.11.2015; Yargıtay HGK 628/1052, 10.10.2019 (lexpera); BGE 139 III 49, 19.11.2012, E 4.1.2 (Swisslex, Erişim Tarihi: 03.04.2022); BGE 110 II 181, 182, 26.03.1984 (Swisslex, Erişim Tarihi: 12.04.2022); BGER 4A_144/2012, 11.09.2012, E 3.2.2

¹⁵¹ Oser ve Schönenberger, (n 1) Art 400, N 2; Gautschi, (n 1) Art 400, N 22d; Derendinger, (n 1) N 131; Fellmann, (n 1) Art 400, N 14, 61; Tandoğan, (n 1) 446, 480; Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 115; Hafner, (n 9) 194, 195; BGER 4A_144/2012, 11.09.2012, E 3.2.2 (Swisslex, Erişim Tarihi: 08.04.2022); Yargıtay HGK 13-311/599, 19.09.2012; Yargıtay HGK 3-531/760, 07.11.2012 (www.legalbank.net); Yargıtay HGK 2591/2584, 11.11.2015; Yargıtay HGK 628/1052, 10.10.2019 (lexpera).

¹⁵² Derendinger, (n 1) N. 131; Bühler, (n 1) Art. 400, N. 2; Tandoğan, (n 1) 480; Hafner, (n 9) 203; Sari, (n 2) 287; Yargıtay HGK 161/276, 04.05.2011 (lexpera); BGER 4A_144/2012, 11.09.2012, E 3.2.2 (Swisslex, Erişim Tarihi: 08.04.2022); Yargıtay HGK 3-531/760, 07.11.2012 (www.legalbank.net); Yargıtay HGK 2591/2584, 11.11.2015; Yargıtay HGK 628/1052, 10.10.2019 (lexpera). Bkz Gümüş, Özen, (n 2) 177.

IV. Vekilin Hesap Verme Yükümlülüğü İle İlişkili Hakları

A. Genel Olarak

Hesap verme yükümlülüğü, vekilin bazı haklarıyla bağlantılı ve bunları önemli ölçüde etkilemektedir¹⁵³. Vekil, hesap verme yükümlülüğünü yerine getirmeden bu haklarını vekalet verene karşı ileri sürdüğünde vekalet veren, borçlarını ifa etmekten kaçınabilir¹⁵⁴.

B. Yapılan Giderlerin Ödenmesini, Uğranılan Zararların Giderilmesini ve Üstlenilen Borçlardan Kurtarılmasını İsteme Hakkı

Vekil, vekaletin icrası esnasında bazı giderler yapmakta ve bazen borç altına girmektedir. Bazen de vekaleti icra ettiği esnada zarara uğrayabilmektedir. Bunlardan dolayı vekilin vekalet verene karşı bazı alacak hakları ortaya çıkabilir. Hesap verme yükümlülüğünün yerine getirilmesi, söz konusu hakların kapsamının belirlenmesine yardımcı olur¹⁵⁵.

Vekil, vekaletin gereği gibi ifası için yapmış olduğu giderlerin ödenmesini ve yüklendiği borçlardan kurtarılmasını isteyebilir¹⁵⁶ (TBK m. 510/I). Bu kapsamda vekalet veren her giderden değil sadece gerekli ve ölçülü bir şekilde yapılan giderlerin ödenmesinden sorumludur¹⁵⁷. Vekilin yapmış olduğu giderlerin, yüklendiği borçların ‘gereği gibi ifa’ kapsamında yapılıp yapılmadığının tespitinde hesap raporu yol göstericidir¹⁵⁸. Vekilin yaptığı sarfiyatın uygunluğunun (gereklilik ve orantılılık açısından) denetlenmesini sağlayacak tüm bilgilerin verilmesi gerekmektedir¹⁵⁹. Vekil bu giderlerin neden ve ne zaman yapıldığını ve miktarını mutlaka vekalet verene açıklamalıdır. Yüklenilen borçlar bakımından da borçlanılan kişinin kimliği bildirilmelidir. Böylece vekalet veren, vekili borçtan kurtarabilecektir¹⁶⁰. Ayrıca borçlar bakımından borcun yüklenildiği tarih, nedeni ve miktarı mutlaka açıklanmalıdır¹⁶¹. Nakit giderler ve sarfiyatların ayrı ayrı listelenmesi ve ücretten ayırt edilmesi gerekir¹⁶². Vekalet veren ancak bu sayede yapılan gider ve yüklenilen

¹⁵³ Weber, (n 1) Art 400, N 8.

¹⁵⁴ Bkz Hafner, (n 9) 247.

¹⁵⁵ Karş Becker, (n 10) m 400, N 1.

¹⁵⁶ BGER 4A_429/2014, 20.07.2015, E 6.2.1 (Swisslex, Erişim Tarihi: 03.04.2022). Vekalet sözleşmesi, eser sözleşmesi gibi sonuca yönelik bir sözleşme olmadığı için yapılan giderin fiilen yarar sağlayıp sağlamaması önemli değildir. Giderin vekaletin özenli icrası açısından objektif olarak yapılmasının gerekli olması yeterlidir (Gümüş, Borçlar, (n 1) 183).

¹⁵⁷ Hafner, (n 9) 294.

¹⁵⁸ Hafner, (n 9) 288. Bkz Müller-Chen, Girsberger ve Furrer, (n 3) N 90.

¹⁵⁹ Hafner, (n 9) 294; Yargıtay 13 HD 14082/17323, 04.07.2012 (www.legalbank.net).

¹⁶⁰ Yavuz, Borçlar, (n 1) 1208; Yavuz, Temsil, (n 8) 167.

¹⁶¹ Yapılacak masraf ve yüklenilecek borçların miktarının çok fazla olduğu durumlarda vekilin sadakat ve özen yükümlülüğü gereği bu durum önceden vekalet verene bildirilmelidir.

¹⁶² Hafner, (n 9) 290.

borçların gerekli ve orantılı olup olmadığını denetleyebilir¹⁶³. Bu da ayrıntılı ve şeffaf bir hesapla mümkündür¹⁶⁴.

Vekalet veren, TBK m. 510/I kapsamında sadece doğrudan vekaletle ilgili giderleri ödemekle yükümlüdür. Bu sebeple genel masrafa dahil olan giderler (örn; araç masrafları, işçi ücretleri vb.) aksi kararlaştırılmadıkça TBK m. 510/I'in kapsamına girmez¹⁶⁵. Vekilin vereceği hesapla doğrudan vekaletle ilgili giderler, genel giderlerden kolayca ayrılacaktır¹⁶⁶.

Giderlerin ödenmesine ilişkin talep kural olarak önceden ayrıntılandırılmalıdır. Her bir nakit gider ve sarfiyat kaleminin ayrı ayrı belirtilmesi gereklidir. Bunun yanı sıra destekleyici belgelerle ortaya bir gerekçe sunulmalıdır¹⁶⁷.

Vekil, vekaleti icra ederken vekaletin icrasıyla ilgili uğramış olduğu zararların giderilmesini vekalet verenden isteyebilir. Fakat vekalet veren meydana gelen zararda kusurunun olmadığını ispatlarsa söz konusu zararı tazmin etmekle yükümlü değildir¹⁶⁸. Vekaletin icrasıyla ilgili her zarardan vekalet veren sorumlu olmaz. Vekalet veren sadece vekaletin icrasıyla ilgili uygun illiyet bağı içerisinde olan zararları tazmin etmekle yükümlüdür¹⁶⁹.

Vekilin uğradığı zararların tazmin edilmesinde de hesap verme yükümlülüğü önemli bir rol oynar. Vekil, uğradığı zararın nasıl gerçekleştiğini ve zararın miktarını vekalet verene bildirmek zorundadır. Vekalet veren ancak bu sayede ortaya çıkan zararın vekaletin icrasıyla ilgili uygun bir illiyet bağı içerisinde olup olmadığını görebilir. Yine vekalet veren verilen bu hesap sonucunda somut olaya göre kusursuzluğunu ispatlayarak tazminat borcundan kurtulabilir.

C. Ücret Ödenmesini İsteme Hakkı

Vekalet sözleşmesinde ücret, sözleşmenin esaslı unsurlarından birisi değildir. Ücret, sadece tarafların kararlaştırması durumunda veya teamül varsa söz konusu olabilir (TBK m. 502/III). Taraflar vekaletle konu işin yapılması karşılığında bir ücretin ödeneceğini kararlaştırmış fakat ücretin miktarını kararlaştırmamış olabilir. Bu durumda ücretin miktarının belirlenmesi sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu sorunun çözümünde vekilin hesap verme yükümlülüğü önemli rol oynar. Şöyle ki verilen

¹⁶³ Hafner, (n 9) 288.

¹⁶⁴ Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 9; Hafner, (n 9) 290.

¹⁶⁵ Gümüş, Borçlar, (n 1) 183.

¹⁶⁶ Hafner, (n 9) 290.

¹⁶⁷ Hafner, (n 9) 290. Bkz Graham-Siegenthaler, (n 2) Art 400, N 8.

¹⁶⁸ Gümüş, Borçlar, (n 1) 185.

¹⁶⁹ Gümüş, Borçlar, (n 1) 185.

hesap sonucunda vekilin yapmış olduğu işler ayrıntılı bir şekilde ortaya çıkacak ve vekilin sarfettiği emek ve çabaya göre alması gereken ücret belirlenebilecektir¹⁷⁰.

Vekalet sözleşmesinde ücret miktarının belirlenmesi bazen sözleşmede kararlaştırılan ölçütlere göre yapılmaktadır. Bu ölçütler, görülen işin değerinin belirli bir oranı, harcanan zamanın miktarı veya görülen işteki başarı olabilir¹⁷¹. Ücretin miktarının belirlenmesinde bu ölçütlerin kararlaştırıldığı durumlarda yine vekil tarafından sunulan hesabın önemi büyüktür. Yapılan işin değeri ancak söz konusu işin ayrıntılı olarak açıklanmasıyla belirlenebilir. Ücretin zamana göre belirlendiği durumlarda çalışılan zaman ve bu zaman biriminin karşılığı ücretin gösterilmesiyle ücretin miktarı belirlenebilir. Ücretin zamana göre kararlaştırıldığı durumlarda ayrıca ücretin hesaplanmasını belirleyen belge ve kayıtların hesaba eklenmesi gerekmektedir¹⁷². Ücretin başarıya göre belirlendiği durumlarda da başarının ortaya çıkıp çıkmadığı verilen hesaba göre belirlenebilir.

Vekilin ücret alacağına akıbeti bir yönüyle vekalet konusu işin gereği gibi ifa edilip edilmediğine bağlıdır. Vekilin vekaleti gereği gibi ifa etmediği fakat vekalet verenin zarara uğramadığı durumlarda vekilin ücret alacağı azaltılarak edimler arasında denge sağlanmaya çalışılır¹⁷³. Hesap raporu, vekaletin gereği gibi ifa edilip edilmediğini kontrol etmeye yarar¹⁷⁴.

Vekilin vekalet konu işi gereği gibi ifa etmeyip, vekalet vereni zarara uğrattığı durumlarda ise vekilin ücret alacağı etkilenmez. Fakat vekalet verene karşı tazminat borcu ortaya çıkar¹⁷⁵. Bu tazminat borcunun miktarının belirlenmesinde yine vekilin ortaya koyduğu hesap raporunun önemli bir etkisi vardır¹⁷⁶.

V. Hesap Verme Yükümlülüğünün Yerine Getirilme Zamanı ve Şekli

Vekilin TBK m. 508 kapsamındaki hesap verme yükümlülüğü, vekalet verenin talebi üzerine ortaya çıkan bir yükümlülüktür. Fakat doktrinde bazı yazarlar, bazı durumlarda vekilin talep olmasa da vekalet verene hesap vermesi gerektiğini ileri sürmektedir¹⁷⁷. Yargıtay'ın bu konudaki görüşü çelişkilidir. Yargıtay bazı kararlarında

¹⁷⁰ Bkz Becker, (n 10) m 403, N 13; Yargıtay 13 HD 14082/17323, 04.07.2012 (www.legalbank.net).

¹⁷¹ Becker, (n 10) m 402, N 12; Gümüş, Borçlar, (n 1) 179.

¹⁷² Hafner, (n 9) 298.

¹⁷³ Doktrinde bir görüş, bu dengenin sağlanabilmesi için gereği gibi ifa edilmeyen işin vekalet veren bakımından faydalı olması gerektiğini ileri sürmektedir (Gümüş, Borçlar, (n 1) 182).

¹⁷⁴ Hafner, (n 9) 279; BGE 110 II 181, 182, 26.03.1984 (Swisslex, Erişim Tarihi: 12.04.2022); BGE 139 III 49, 19.11.2012, E 4.1.2 (Swisslex, Erişim Tarihi: 03.04.2022). Bkz Müller-Chen, Girsberger ve Furrer, (n 3) N 88.

¹⁷⁵ Gümüş, Borçlar, (n 1) 181-182.

¹⁷⁶ Gautschi, (n 1) Art 400, N 22d, 28d, 29b; Yavuz, Borçlar, (n 1) 1208; Sarı, (n 2) 287.

¹⁷⁷ Derendinger, (n 1) 126; Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 4, 116; Yavuz, Borçlar, (n 1) 1208; Yargıtay HGK 3-531/760, 07.11.2012 (www.legalbank.net). Komisyonunun bilgilendirme yükümlülüğünü düzenleyen TBK m 533'ün adi vekalet için de uygulanması gerektiği yönünde bkz Yavuz, Borçlar, (n 1) 1208.

TBK m. 508/I kapsamında hesap vermenin talep üzerine söz konusu olabileceğini¹⁷⁸; bazı kararlarında ise talep olmadan da hesap verilmesi gerektiğini ifade etmektedir¹⁷⁹. İsviçre Federal Mahkemesi hesap vermenin talep üzerine ortaya çıkacağını öngörmektedir¹⁸⁰. Kanaatimizce vekil kendiliğinden bu yükümlülüğü yerine getirmek zorunda değildir. Vekalet veren hesap sorma hakkını diğer her hakta olduğu gibi kullanıp kullanmamakta serbesttir¹⁸¹. Hesap verilmesine ilişkin talebin açık bir şekilde ortaya konulması zorunlu olmayıp, zımni olarak da ileri sürülebilir¹⁸². Fakat hesap vermenin talep olmaksızın mutad bir şekilde yerine getirildiği bazı vekalet işlerinde (örn; portföy yönetimiyle ilgili işler) hesap vermenin talep edilmesine gerek yoktur¹⁸³.

Hesap verme yükümlülüğü, sadece vekaletle konu iş veya işlemin bitmesinden sonra ortaya çıkan bir yükümlülük değildir. Bu yükümlülük, vekalet görevinin yerine getirilmesinin her aşamasında ortaya çıkabilir¹⁸⁴. Vekalet verenin vekilden her zaman hesap vermesini isteyebileceği İsviçre Borçlar Kanunu m. 400/I'de açıkça düzenlenmiştir. Türk Borçlar Kanununda bu yükümlülüğün yerine getirileceği zamanla ilgili olarak bir açıklık yoktur. Fakat hesap verme yükümlülüğü vekalet verenin talebi üzerine muaccel hale geldiği için aynı sonucun Türk hukuku bakımından da geçerli olacağı söylenebilir¹⁸⁵.

Hesap vermenin şekli taraflar arasındaki sözleşmeye göre belirlenir¹⁸⁶. Taraflar arasında bu hususta bir düzenleme yoksa yürütülen işle ilgili teamüle ve somut olayın özelliklerine göre belirlenir¹⁸⁷.

¹⁷⁸ Yargıtay 13 HD 11608/75616, 07.03.2012; Yargıtay 13 HD 15621/11913, 02.05.2016 (www.legalbank.net); Yargıtay 13 HD 24227/9556, 15.04.2013 (lexpera); Yargıtay 13 HD 24256/5409, 06.03.2013 (lexpera). Yargıtay 13 HD 29216/510, 23.01.2020 (lexpera); Yargıtay 13 HD 8406/8816, 25.03.2014 (lexpera); Yargıtay 3 HD 8310/8433, 14.09.2021 (lexpera).

¹⁷⁹ Yargıtay HGK 161/276, 04.05.2011 (lexpera); Yargıtay 13 HD 10881/30543, 02.10.2014; Yargıtay 13 HD 9163/1004, 22.01.2015 (www.legalbank.net); Yargıtay HGK 2591/2584, 11.11.2015; Yargıtay HGK 628/1052, 10.10.2019 (lexpera).

¹⁸⁰ BGE 4A_238/2016, 26.07.2016, E 2.2.2 (Swisslex, Erişim Tarihi: 05.04.2022); BGer 4A_127/2012, 30.10.2012, E 4.2 (Swisslex, Erişim Tarihi: 03.04.2022); BGer, 4A_374/2016, 20.10.2016, E 5.2 (Swisslex, Erişim Tarihi: 08.04.2022); BGE 139 III 49, 19.11.2012, E 4.1.2 (Swisslex, Erişim Tarihi: 03.04.2022).

¹⁸¹ Yargıtay, bazı kararında çok isabetsiz bir şekilde vekilin hesap verme yükümlülüğü yanında vekalet verenin de hesap sorma yükümlülüğü olduğunu ileri sürerek hesap verme yükümlülüğünün yerine getirilmemesi sebebiyle ortaya çıkan zarardan vekalet verenin müterafık bir şekilde sorumlu olduğuna hükmetmiştir. Bu kararlarda Yargıtay, aynı zamanda vekilin hesap verme yükümlülüğünü kendiliğinden yerine getirmesi gerektiğini de ileri sürerek açık bir çelişkiye düşmektedir. Bu kararlar için bkz Yargıtay HGK 3-531/760, 07.11.2012 (www.legalbank.net); Yargıtay HGK 2591/2584, 11.11.2015 (lexpera).

¹⁸² Hafner, (n 9) 256.

¹⁸³ Bkz Fellmann, (n 1) Art 400, N 64; Gautschi, (n 1) Art 400, N 23c; Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 4.

¹⁸⁴ Becker, (n 10) m 400, N 1; Derendinger, (n 1) N 126; Fellmann, (n 1) Art 400, N 64; Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 115; Zevkililer ve Gökyayla, (n 2) 623; Yargıtay HGK 3-531/760, 07.11.2012; Yargıtay 13 HD 9163/1004, 22.01.2015; Yargıtay 13 HD 32972/13007, 21.12.2017; Yargıtay 13 HD 37133/5014, 25.04.2018 (www.legalbank.net); BGer 4A_127/2012, 30.10.2012, E 4.2 (Swisslex, Erişim Tarihi: 03.04.2022); BGer, 4A_374/2016, 20.10.2016, E 5.2 (Swisslex, Erişim Tarihi: 08.04.2022); BGE 139 III 49, 19.11.2012, E 4.1.2 (Swisslex, Erişim Tarihi: 03.04.2022).

¹⁸⁵ Tandoğan, (n 1) 480; Gümüş, Borçlar, (n 1) 176-177; Eren, (n 2) 735; Gümüş, Özen, (n 2) 177.

¹⁸⁶ Yargıtay HGK 161/276, 04.05.2011 (lexpera).

¹⁸⁷ Fellmann, (n 1) Art 400, N 30.

Hesap verme yükümlülüğü kural olarak yazılı bir şekilde yerine getirilmelidir¹⁸⁸. Muhasebe tutmanın önem kazandığı kapsamlı işlerde tutulan muhasebenin (özellikle bilançonun) anlaşılır olması yazılı olmasına bağlıdır. Bu sebeple bu tür durumlarda hesap verme yazılı bir şekilde yapılmalıdır¹⁸⁹. Fatura düzenlenmesinin gerekli olduğu durumlarda faturanın doğası gereği yazılı olması gerektiğinden vekalet verene yazılı bir fatura sunulmalıdır. Fakat standart faturada yer alan bilgilerden başka faturayla ilgili bazı özel durumlar vekalet veren tarafından yazılı olması talep edilmedikçe sözlü olarak ifade edilebilir¹⁹⁰. Özellikle önemli ve uzun süreli işlerde hesap verme, yazılı olarak düzenli bir şekilde yerine getirilmelidir¹⁹¹.

Vekalet veren, hesap vermeyle ilgili detayların yazılı olmasını istemişse, vekil daha önceden bu bilgileri kısmen veya tamamen vekalet verene sözlü olarak sunmuş olsa bile detayların tamamını yazılı olarak sunmak zorundadır¹⁹².

Hesap vermenin yerine getirileceği yerle ilgili olarak vekalet verenin hesabın verildiği zamandaki yerleşim yeri işaret edilmiştir¹⁹³. İletişim ve veri transferi teknolojisinin geldiği noktaya dikkate alındığında hesap vermenin yerine getirilmesinde e-posta, posta, kurye gibi yöntemlerle ulaştırılan yazılı hesap raporlarının yeterli olacağı söylenebilir.

Vekil, hesap verme borcunu ifa ettiğini ispatlamakla yükümlüdür¹⁹⁴.

VI. Hesap Verme Yükümlülüğünün Yerine Getirilmesinin Sonuçları

Vekil, son hesabı gereği gibi yerine getirdiğinde hesap verme yükümlülüğünü yerine getirmiş ve bu borcu sona ermiş olur¹⁹⁵. Hesap verme yükümlülüğü yerine getirildikten sonra vekil, yerine getirmiş olduğu iş veya işlemlere onay verilmesini veya ibra edilmesini isteyebilir. Fakat vekalet veren, hesap verme yükümlülüğü ayrıntılı, doğru bir şekilde yerine getirilmiş olsa da bu talebi kabul etmek zorunda değildir¹⁹⁶. Vekalet verenin vekilin verdiği hesabı kabul ederek vekili ibra etmesinin

¹⁸⁸ Fellmann, (n 1) Art 400, N 30; Weber, (n 1) Art 400, N 7; Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 9; Bühler, (n 1) Art 400, N 2; Cordey ve Giger, (n 2) Art 400, N 7; Hafner, (n 9) 263; Sarı, (n 2) 288; Gümüş, Borçlar, (n 1) 177; BGE 110 II 181, 183, 26.03.1984 (Swisslex, Erişim Tarihi: 12.04.2022); Yargıtay HGK 161/276, 04.05.2011 (lexpera); Yargıtay HGK 3-531/760, 07.11.2012 (www.legalbank.net); Yargıtay HGK 2591/2584, 11.11.2015; İstanbul 43 BAM 458/1136, 30.09.2021 (lexpera).

¹⁸⁹ Hafner, (n 9) 263-264.

¹⁹⁰ Hafner, (n 9) 264.

¹⁹¹ Gautschi, (n 1) Art 400, N 28c.

¹⁹² Hafner, (n 9) 264.

¹⁹³ Bkz Gümüş, Borçlar, (n 1) 177; Yargıtay 13 HD 8928/12987, 22.09.2011 (www.legalbank.net).

¹⁹⁴ Gümüş, Borçlar, (n 1) 177. Yargıtay 13 HD 22588/37150, 17.12.2015; Yargıtay 13 HD 5909/12545, 26.12.2018; Yargıtay 13 HD 7271/2192, 16.02.2011; Yargıtay HGK 2591/2584, 11.11.2015; Yargıtay 13 HD 1929/6904, 29.05.2019 (lexpera).

¹⁹⁵ Aksi yönde Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 7; Sarı, (n 2) 289; Yargıtay HGK 161/276, 04.05.2011 (lexpera); Yargıtay HGK 3-531/760, 07.11.2012 (www.legalbank.net); Yargıtay HGK 2591/2584, 11.11.2015; Yargıtay HGK 1750/321, 19.03.2019 (lexpera).

¹⁹⁶ Gautschi, (n 1) Art 400, N 36b; Tandoğan, (n 1) 488. Fakat karşılıklı edim yükümlülüklerinin istikrara kavuşması için ibranın iş görmeye ilişkin tüm sözleşmelerde özel bir ihtiyaç olduğu yönünde bkz Gautschi, (n 1) Art 400, N 34a.

önünde bir engel yoktur¹⁹⁷. Hesap verme yükümlülüğünün gereği gibi yerine getirilmesi vekilin talebinin kabul edilme ihtimalini yükseltir¹⁹⁸. İbra, kural olarak açık bir irade beyanıyla yapılmalıdır. İstisnaen zımnî bir irade beyanıyla da ibra mümkündür. Fakat zımnî irade beyanının ibra sonucunu doğurabilmesi için vekalet verenin ibra konusunun içeriği ve kapsamını bilmesi gerekmektedir¹⁹⁹. Talebine rağmen ibra edilmeyen vekil, ancak vekalet sözleşmesini feshederek görevinden çekilebilir²⁰⁰. İbra talebi kabul edilmeyen vekilin vekalet sözleşmesi kapsamında yaptığı iş veya işlemlerle ilgili uyumsuzluk çıkmışsa hakim, tarafların talepleri hakkında bir karar verir²⁰¹.

Gerçeğe uygun ve tam bir hesap verme, ibra ve işin onaylanmasının dışında vekile daha başka avantajlar da sağlar. Vekil, hesap vermeye birlikte yapılacak mahsup sonucunda alacaklı konumdaysa, hesap raporu bu alacağını talep etmeye dayanarak sağlar²⁰². Ayrıca vekalet konusu işte başarısızlık olması durumunda vekil, vekaleti gereği gibi icra ettiğini ancak tam ve doğru bir hesap sunarak ispatlayabilir. Hesap verme yükümlülüğünü gereği gibi yerine getirerek vekalet verenin olası tazminat taleplerinden kurtulabilir²⁰³.

Vekilin hazırladığı rapor kendisi için bağlayıcıdır. Vekil, ancak irade sakatlığı hallerine özellikle temel hatasına dayanarak sunmuş olduğu hesabı iptal ettirebilir²⁰⁴.

Vekalet sözleşmesinde sözleşmenin tarafları arasındaki güven unsuru diğer sözleşmelere nazaran çok yoğundur²⁰⁵. Güven unsuru yoğun olduğu için bu sözleşmeyi her iki tarafın da tek taraflı olarak sona erdirebileceği kabul edilmiştir²⁰⁶ (TBK m. 512). Hesap verme yükümlülüğünün tam ve doğru bir şekilde yerine getirilmesi, taraflar arasındaki güvenin zedelenmesinin önüne geçer²⁰⁷.

¹⁹⁷ Bkz Yargıtay HGK 3-531/760, 07.11.2012 (www.legalbank.net); Yargıtay HGK 2591/2584, 11.11.2015 (lexpera).

¹⁹⁸ Gautschi, (n 1) Art 400, N 23b, 34c; Yargıtay HGK 13-311/599, 19.09.2012; Yargıtay HGK 3-531/760, 07.11.2012 (www.legalbank.net); Yargıtay HGK 628/1052, 10.10.2019 (lexpera). Bkz Hafner, (n 9) 297.

¹⁹⁹ Gautschi, (n 1) Art 400, N 35b; Tandoğan, (n 1) 487-488.

²⁰⁰ Gautschi, (n 1) Art 400, N 34c, N 36d; Tandoğan, (n 1) 488. Ayrıca bkz Gautschi, (n 1) Art 400, N 34a.

²⁰¹ Gautschi, (n 1) Art 400, N 36d; Tandoğan, (n 1) 488; Yargıtay HGK 13-311/599, 19.09.2012; Yargıtay HGK 3-531/760, 07.11.2012 (www.legalbank.net); Yargıtay HGK 2591/2584, 11.11.2015; Yargıtay HGK 628/1052, 10.10.2019 (lexpera).

²⁰² Gautschi, (n 1) Art 400, N 28d; Yavuz, Borçlar, (n 1) 1208. Bkz Yargıtay HGK 3-531/760, 07.11.2012 (www.legalbank.net); Yargıtay HGK 628/1052, 10.10.2019 (lexpera).

²⁰³ Gautschi, (n 1) Art 400, 28d, 34c; Tandoğan, (n 1) 487; Yargıtay HGK 13-311/599, 19.09.2012; Yargıtay HGK 3-531/760, 07.11.2012 (www.legalbank.net); Yargıtay HGK 2591/2584, 11.11.2015 (lexpera).

²⁰⁴ Gautschi, (n 1) Art 400, N 32b.

²⁰⁵ Bkz Yargıtay 13 HD 11608/75616, 07.03.2012; Yargıtay 3 HD 2995/3972, 11.03.2013 (www.legalbank.net).

²⁰⁶ Bkz Hafner, (n 9) 201-202.

²⁰⁷ Fellmann, (n 1) Art 400, N 24; Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 115; Hafner, (n 9) 203, 205; Sarı, (n 2) 287. Elbette sadece bilgilendirme, güveni sürdürmeye yetmez. Güven daha ziyade vekilin yürüttüğü işi, vekalet verenin talimatlarına uygun, gerektiği gibi ifa etmesiyle sürer. Bu hususta ayrıca bkz Hafner, (n 9) 206-207; Gautschi, (n 1) Art 400, N 31. Bkz Yargıtay 3 HD 2995/3972, 11.03.2013 (www.legalbank.net).

VII. Hesap Verme Yükümlülüğüne Aykırılığın Sonuçları

Vekilin hesap verme borcu, bir yapma borcudur²⁰⁸. Hesap verme borcunda vekil, vekaleti icra borcunda olduğu gibi bir edim fiilini değil, edim sonucunu yerine getirmekle yükümlüdür. Fakat vekaleti icra borcundan farklı olarak vekil, hesap verme yükümlülüğünde daha katı bir özen sorumluluğuna tabidir. Çünkü hesap verme borcunun doğru bir şekilde yerine getirilmesi her halde vekaletin konusu olan iş veya işlemi yerine getirmekten daha kolaydır²⁰⁹.

Hesap verme borcuna aykırılığın sonuçlarına ilişkin Türk Borçlar Kanununda özel bir hüküm yoktur. Bu sebeple borca aykırılığın sonuçlarını düzenleyen genel hükümler uygulanacaktır. Öncelikle vekalet verenin talebine rağmen hesap verme yükümlülüğü hiç veya gereği gibi yerine getirilmezse hesap verme, asli edim yükümlülüklerinden bağımsız bir amaç ve içeriğe sahip olduğundan yerine getirilmesi için ayrı bir eda davası açılabilir²¹⁰. Bu eda davası sonucunda hakim vekilin hesap vermesine yönelik bir hüküm tesis edebilir²¹¹. Vekilin bu hükme uyararak hesap verdiği durumlarda herhangi bir sorun yoktur. Fakat vekil, verilen hükme rağmen hesap verme yükümlülüğünü yerine getirmemezse; vekalet veren sadece İİK m. 343 uyarınca vekilin tazyik hapsine mahkum edilmesini talep edebilir²¹². Çünkü yapma borçları doğrudan zorla yerine getirilemez²¹³. Sadece İİK m. 343’de öngörülen tazyik hapsi gibi bazı dolaylı yaptırımlarla borçlunun bu tür borçları yerine getirmesi sağlanmaya çalışılır. Burada yapma borçlarına aykırılığın sonuçlarını düzenleyen TBK m. 113/I hükmünün uygulanması gündeme gelebilir. Fakat TBK m. 113/I’deki masrafı borçluaya ait olmak üzere edimin alacaklı tarafından bizzat veya başkası tarafından ifasına izin verilmesini isteme hakkı ancak borçlunun şahsının dikkate alınmadığı, borçlu dışındaki kişiler tarafından yerine getirilebilecek edimler için söz konusu olabilir²¹⁴. Vekilin hesap verme borcu, ancak bizzat vekilin yerine getirebileceği bir borç olduğu için hesap verme borcuna aykırılığa TBK m. 113/I’in uygulanması söz konusu olmaz²¹⁵. Mahkemenin uyuşmazlık konusu olan vekilin faaliyetlerini tespit amacıyla

²⁰⁸ Gautschi, (n 1) Art 400, N 22b; Tandoğan, (n 1) 481-482; Yavuz, Borçlar, (n 1) 1207; Gümüş, Özen, (n 2) 178; Sarı, (n 2) 288; Yargıtay 13 HD 3147/4041, 29.04.1992 (lexpera); Yargıtay 13 HD 14082/17323, 04.07.2012; Yargıtay HGK 3-531/760, 07.11.2012 (www.legalbank.net); Yargıtay HGK 2591/2584, 11.11.2015; İstanbul 43 BAM 458/1136, 30.09.2021 (lexpera).

²⁰⁹ Gautschi, (n 1) Art 400, N 22b.

²¹⁰ Derendinger, (n 1) N 130; Fellmann, (n 1) Art 400, N 56, 88; Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 116; Cordey ve Giger, (n 2) Art 400, N 8; Eren, (n 2) 735; Zevkliler ve Gökyayla, (n 2) 623; Graham-Siegenthaler, (n 2) Art 400, N 9; Müller-Chen, Girsberger ve Furrer, (n 3) N 90; Sarı, (n 2) 285-286; Yargıtay HGK 161/276, 04.05.2011 (lexpera); Yargıtay HGK 3-531/760, 07.11.2012 (www.legalbank.net); Yargıtay HGK 2591/2584, 11.11.2015; İstanbul 43 BAM 458/1136, 30.09.2021 (lexpera); BGER 4A_547/2012, 05.02.2013, E 3 (Swisslex, Erişim Tarihi: 05.04.2022).

²¹¹ Yargıtay 13 HD 3147/4041, 29.04.1992 (lexpera).

²¹² Yargıtay 13 HD 3147/4041, 29.04.1992 (lexpera).

²¹³ Gautschi, (n 1) Art 400, N 26. Bkz Derendinger, (n 1) N 130.

²¹⁴ Gautschi, (n 1) Art 400, N 30b; M. Kemal Oğuzman ve M. Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. I*, (6098 sayılı Yeni Türk Borçlar Kanunu’na Göre Güncellenip, Genişletilmiş 10. Bası, Vedat 2012), 422.

²¹⁵ TANDOĞAN, hesap verme yükümlülüğünün vekilden bir başkasına yaptırmanın imkansız olmadığını, böyle bir imkanın olduğu durumlarda BK m 97 (TBK m. 113/I) hükmünün uygulanabileceğini ileri sürmektedir (Tandoğan, (n 1) 485). Aynı yönde bkz Yargıtay 13 HD 3147/4041, 29.04.1992 (lexpera).

bir hesap raporu hazırlamak üzere birisini görevlendirdiği durumlarda hazırlanan bu rapor esasen bir bilirkişi raporudur²¹⁶. Bu rapor hiçbir şekilde hesap verme yükümlülüğünü yerine getirmez. Sadece vekilin faaliyetleri hakkında sınırlı bir bilgi sağlar. Bu rapor, en nihayetinde eldeki mevcut olan bilgi ve belgelere dayanmaktadır. Hesap verme yükümlülüğünü sadece vekil veya onun sorumluluğunda bir üçüncü kişi yerine getirebileceği için hesap verme yükümlülüğü yerine getirilmediğinde tazminat yükümlülüğüne dönüşür²¹⁷.

Vekalet veren, bu davayı vekaletin icrası esnasında açabileceği gibi vekalet ilişkisinin sona ermesinden sonra da açabilir. Vekalet ilişkisinin sona ermesinden sonra vekilin vekalet sebebiyle elde etmiş olduğu ve vekalet verene devretmekle yükümlü olduğu şeylerin iadesi için açılacak davada bu talep de ileri sürülebilir²¹⁸. Vekalet sözleşmesinde güven unsuru yoğun olduğu için vekaletin icrası esnasında talep edilmesine rağmen vekilin hesap verme yükümlülüğünü yerine getirmemesi haklı bir azil sebebi olabilir²¹⁹.

Vekil, hesap verme yükümlülüğünü hiç veya gereği gibi yerine getirmese vekalet verenin bu yüzden uğradığı zararları tazmin etmekle yükümlüdür²²⁰. Vekil, kusursuz olduğunu kanıtlarsa sorumluluktan kurtulabilir²²¹ (TBK m. 112). Bu sebeple vekil, hesap verme yükümlülüğünü gereği gibi ifa ettiğini ispatlamakla yükümlüdür²²².

Vekalet verenin hesap sorma hakkı, İsviçre hukukunun aksine TBK m. 147/I-b. 5'de vekalet sözleşmesinden doğan tüm alacaklar beş yıllık zamanaşımı süresine tabi tutulduğu için vekalet ilişkisinin sona ermesinden itibaren beş yıl geçince zamanaşımına uğrar²²³. Bu sebeple uzun bir süre geçmiş olsa da hesap sorma hakkı beş yıl içerisinde kullanıldığında tek başına uzun bir zamanın geçmiş olması hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirilemez²²⁴.

²¹⁶ Gautschi, (n 1) Art 400, N 30b. Bkz İstanbul 43 BAM 458/1136, 30.09.2021 (lexpera).

²¹⁷ Gautschi, (n 1) Art 400, N 30b.

²¹⁸ Obergericht, Zürich, LB130031, 29.10.2013, E II, 3, Entscheide des Obergerichts des Kantons Zürich (Swisslex: Erişim Tarihi: 10.04.2022). Bkz Fellmann, (n 1) Art 400, N 91.

²¹⁹ Bkz Yargıtay 3 HD 2995/3972, 11.03.2013 (www.legalbank.net).

²²⁰ Fellmann, (n 1) Art 400, N 94; Hofstetter, (n 1) § 8, IV, C, 3, 116; Sarı, (n 2) 288; Gümüş, Borçlar, (n 1) 178; Aydoğdu ve Kahveci, (n 28) 801; Yarg 3. HD E 2020/8310, K 2021/8433, T 14.09.2021 (lexpera); Samsun BAM 1136/36, 08.01.2019 (lexpera). Bkz Gautschi, (n 1) Art 400, N 26.

²²¹ Fellmann, (n 1) Art 400, N 95.

²²² Fellmann, (n 1) Art 400, N 96.

²²³ Sarı, (n 2) 289. İsviçre'de vekalet sözleşmesinden doğan talepler için özel bir zamanaşımı süresi öngörülmediği için hesap sorma hakkının on yıllık zamanaşımına tabi olduğu kabul edilmektedir: Derendinger, (n 1) N 130; Fellmann, (n 1) Art 400, N 99; Weber, (n 1) Art 400, N 23; Cordey ve Gider, (n 2) Art 400, N 8; Hafner, (n 9) 262; Graham-Siegenthaler, (n 2) Art 400, N 31; BGer 5A_638/2009, 13.09.2010, E 3.4.5 (Swisslex, Erişim Tarihi: 07.08.2022).

²²⁴ Bkz Hafner, (n 9) 262; Fellmann, (n 1) Art 400, N 63.

Hesap verme yükümlülüğüne aykırılık sebebiyle oluşan zarar, vekaletin icrasının özensiz olmasından dolayı uğranılan zararlardan ayrı olarak tazmin edilir²²⁵.

VIII. Sonuç

Vekilin hesap verme yükümlülüğü, vekalet sözleşmesinin önemli unsurlarından biri olan vekilin karşı tarafın yararını gözetme yükümlülüğünden doğmaktadır. Bu yükümlülük hukuki niteliği itibariyle kanundan doğan bir yan edim yükümlülüğüdür. Vekilin diğer yükümlülükleriyle sıkı bir bağlantı içerisinde olması, bunlardan bazılarını doğrudan veya dolaylı olarak etkilemesi sebebiyle yan edim yükümlülüklerinin en önemlisidir. Hesap verme yükümlülüğü emredici niteliktedir. Bu yükümlülüğün vekalet verenin önceden feragati kesin hükümsüzdür.

Hesap verme yükümlülüğü; bilgilendirme, muhasebe tutma, fatura düzenleme yükümlülüklerinden oluşmaktadır. Bu yükümlülüğün gerçekleştirilmesi iş veya işlemlerle ilgili bilgi verildiği için salt bir raporlama yükümlülüğü söz konusudur. Burada sınırlı bir bilgilendirme yükümlülüğü ortaya çıkmaktadır. Kapsamlı bir bilgilendirme yükümlülüğü ortaya çıkaran aydınlatma ve bildirim yükümlülükleri kaynağını TBK m. 506'daki genel sadakat yükümlülüğünden almaktadır. Vekaletin icrası çeşitli malvarlığı değerlerinin elde edilmesi veya harcanmasını içeriyorsa vekilin muhasebe tutma yükümlülüğü önem arz eder. Muhasebe, vekaletin icrasıyla ilgili elde edilen ve harcanan malvarlığı değerlerinin sistematik bir şekilde kaydının tutulması ve bir bakiyenin gösterilmesiyle ortaya konabilir. Münferit olarak alınan ve verilen paraların bilgisinin verilmesinin yanı sıra bu bilgilerin birbirine bağlantısı sağlanarak bakiyenin ayrıntılı, anlaşılır ve yazılı bir şekilde gösterilmesi gerekmektedir. Vekalet konusu iş veya işlemin bir ücret karşılığında yapıldığı durumlarda fatura düzenleme yükümlülüğü söz konusu olmaktadır. Vekil bu faturada yerine getirmiş olduğu hizmet edimlerini fiyat bilgileriyle birlikte göstermelidir.

Hesap verme yükümlülüğünün kapsamı geniştir. Yerine getirilen iş veya işlemin temel süreçleri hakkında ayrıntılı bir raporu ve açıklayıcı bilgileri içermelidir. Yürütülen tüm süreç ve faaliyetlerin sonuçları hakkında genel bir fikir verilmelidir. Vekilin tutmuş olduğu kayıt ve belgeleri rapora eklemesi yeterli değildir. Hesap raporu hazırlanırken bu kayıt ve belgelerden yararlanılması, hesap raporundaki verilerle anlaşılır bir şekilde bağlantısının kurulması gerekir. Böylece hesap raporundaki veriler bir gerekçeye, dayanağa sahip olur. Hesap verme, ara hesap verme ve son hesap verme olarak ikiye ayrılmaktadır. TBK m. 508 kapsamındaki her iki tür hesap verme de talep olmaksızın, kendiliğinden ortaya çıkmaz. Kendiliğinden sadece aldıklarını teslim etme ve sadakat yükümlülüğünden kaynaklanan sınırlı bir hesap verme yükümlülüğü ortaya çıkabilir. Hesap verme yükümlülüğünün sınırı taraflar arasındaki sözleşmeye

²²⁵ Gautschi, (n 1) Art 400, N 23a; Yargıtay HGK 13-311/599, 19.09.2012 (www.legalbank.net). Bkz Yargıtay HGK 3-531/760, 07.11.2012 (www.legalbank.net); Yargıtay HGK 628/1052, 10.10.2019 (lexpera).

göre belirlenir. Taraflar arasındaki sözleşmede herhangi bir düzenleme yoksa hesap verme yükümlülüğünün sınırı dürüstlük kuralına göre belirlenir. Vekilin kayıt tutma ve belgeleri muhafaza etme yükümlülüğü hesap verme yükümlülüğü kapsamında olmayıp, sadakat ve özen yükümlülüğüne dayanmaktadır. Bu belge ve kayıtların hesap verme yükümlülüğü ile ilişkisi hesap verme yükümlülüğünün özenli, gereği gibi yerine getirilmesinde kendini gösterir. Vekilin vekaletin icrası sebebiyle aldıklarını teslim etme yükümlülüğü ile hesap verme yükümlülüğü arasında çok yakın bir ilişki vardır. Hesap verme, vekilin vekalet sebebiyle aldıklarını geri verme borcunun yerine getirilmesi için bir ön koşul niteliğindedir. TBK m. 508/I kapsamında hazırlanan hesap raporu, vekilin aldıklarını geri verme borcunun kapsamının belirlenmesine yardımcı olur. Hesap verme yükümlülüğü, vekilin vekalet görevini vekalet verenin talimatlarına uygun bir şekilde yerine getirip getirmediğini kontrol etmeye yarar. Bunun dışında vekalet verenin uygulanan talimatının yarattığı sonuçlara göre vereceği yeni talimatların içeriğini belirleme noktasında önemli bir destek sağlar. Hesap verme yükümlülüğü, vekilin bazı haklarıyla bağlantılı ve bunları önemli ölçüde etkilemektedir. Vekalet veren, hesap verme yükümlülüğü yerine getirilmeden ücret ödeme borcunu ve vekilin yapmış olduğu giderler, uğradığı zararların giderilmesi, üstlendiği borçlardan kurtarılması talebini yerine getirmek zorunda değildir. Hesap verme yükümlülüğü, vekalet verenin talebi üzerine muaccel olan bir yükümlülüktür. Vekalet veren, vekalet devam ettiği esnada her zaman hesap verilmesini isteyebilir. Hesap verme yükümlülüğü kural olarak yazılı bir şekilde yerine getirilmelidir. Vekil, son hesabı gereği gibi yerine getirdiğinde hesap verme yükümlülüğünü yerine getirmiş ve bu borcu sona ermiş olur. Hesap verme yükümlülüğü yerine getirildikten sonra vekil, yerine getirmiş olduğu iş veya işlemlere onay verilmesini veya ibra edilmesini isteyebilir. Fakat vekalet veren, hesap verme yükümlülüğü ayrıntılı, doğru bir şekilde yerine getirilmiş olsa da bu talebi kabul etmek zorunda değildir. Vekil, hesap verme yükümlülüğünü hiç veya gereği gibi yerine getirmemezse vekalet verenin bu yüzden uğradığı zararları tazmin etmekle yükümlüdür. Vekalet verenin hesap sorma hakkı, TBK m. 147/I-b. 5’de vekalet sözleşmesinden doğan tüm alacaklar beş yıllık zamanaşımı süresine tabi tutulduğu için vekalet ilişkisinin sona ermesinden itibaren beş yıl geçince zamanaşımına uğrar.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Hakem Deđerlendirmesi: Dışbağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Bibliyografya/Bibliography

- Aydoğdu M ve Kahveci N, *Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri (Sözleşmeler Hukuku)*, (3. Baskı, Adalet 2017).
- Becker H, *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi, İkinci Bölüm, Çeşitli Sözleşme İlişkileri, Madde: 184-551*, Çev: Suat DURA, (Yargıtay Yayınları 1993).
- Bucher E, *Obligationenrecht Besonderer Teil* (3., erweiterte Auflage, Schulthess 1988).
- Bühler R, *Schweizerisches Obligationenrecht, OR Kommentar, OFK – Orell Füssli Kommentar (Navigator.ch)*, (3., überarbeitete Auflage, Orell Füssli Verlag 2016).
- Cordey CG ve Giger G, *CHK – Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Vertragsverhältnisse Teil 2: Arbeitsvertrag, Werkvertrag, Auftrag, GoA, Bürgschaft, Art. 319-529 OR*, (3. Auflage, Schulthess 2016).
- Derendinger P, *Die Nicht- und die nichtrichtige Erfüllung des einfachen Auftrages*, (2. nachgeführte Auflage, Freiburg, Schweiz: Universitätverlag, 1990).
- EREN F: *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, (2. Baskı, Yetkin 2015).
- Fellmann W, *Berner Kommentar, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Das Obligationenrecht, Die einzelnen Vertragsverhältnisse, Der einfache Auftrag, Art. 394-406 OR*, (Stämpfli 1992).
- Gautschi G, *Berner Kommentar, Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Band IV, Das Obligationenrecht, 2. Abteilung, Die einzelnen Vertragsverhältnisse, 4. Teilband, Der einfache Auftrag, Art. 394-406 OR*, (3., neu bearbeitete Auflage, Verlag Stämpfli & Cie 1971).
- Graham Siegenthaler, B, *Haftpflichtkommentar, Kommentar zu den schweizerischen Haftpflichtbestimmungen*, Hrsg: Willi Fischer, Thierry Luterbacher, (Dike 2016).
- Gümüş MA *Türk-İsviçre Borçlar Hukukunda Vekilin Özen Borcu*, (Beta 2001). (Kısaltma: Özen)
- Gümüş MA, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler, C. II*, (3. Bası, Vedat 2014). (Kısaltma: Borçlar)
- Hafner S, *Die Rechenschaftspflicht des Beauftragten – Ein Beitrag zum Informationsrecht im Auftragsvertrag*, Dissertation, (Weissensee 2007).
- Hofstetter J, *Der Auftrag und die Geschäftsführung ohne Auftrag, Schweizerisches Privatrecht, Siebenter Band, Sechster Teilband, Obligationenrecht – Besondere Vertragsverhältnisse*, Herausgegeben von Wolfgang WIEGAND, (Helbing & Lichtenhahn 2000).
- Müller-Chen M, Girsberger D ve Furrer A: *Obligationenrecht-Besonderer Teil*, (Schulthess 2011)
- Oğuzman MK ve Öz MT, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. I*, (6098 sayılı Yeni Türk Borçlar Kanunu'na Göre Güncellenip, Genişletilmiş 10. Bası, Vedat 2012).
- Oser H ve Schönenberger W, *Das Obligationenrecht, 2. Teil (Halbband): Art. 184-418*, (Zweite umgearbeitete Auflage, Schulthess & Co. 1936).
- Sarı S, *Vekalet Sözleşmesinin Tek Taraflı Olarak Sona Erdirilmesi*, (Beşir 2004).

Tandoğan H, *Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, C. II*, (5. Bası, Vedat 2010).

Velidedeoğlu HV ve Özdemir R, *Türk Borçlar Kanunu Şerhi (Genel-Özel)*, (Yargıtay Yayınları 1987).

Weber RH, *Basler Kommentar, Obligationenrecht I, Art. 1-529 OR*, Herausgeber: Heinrich Honsell/ Nedim Peter Vogt/ Wolfgang Wiegand, (5. Auflage, Helbing Lichtenhahn 2011).

Yavuz C, *Türk-İsviçre ve Fransız Medeni Hukuklarında Dolaylı Temsil*, Doktora Tezi, (İstanbul Üniversitesi Yayınları 1983). (Kısaltma: Temsil)

Yavuz C, *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, (Yenilenmiş 10. Bası, Beta 2014). (Kısaltma: Borçlar)

Zevkliler A ve Gökyayla KE, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, (18. Bası, Turhan 2018).